

Riksdagens protokoll

1991/92:40

Fredagen den 6 december

Kl. 9.00–12.07

Protokoll
1991/92:40

1 § Svar på interpellation 1991/92:36 om problemen i tekobranschen

Svar på interpellationer

Anf. 1 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Kjell Eldensjö har frågat mig dels om Sverige behöver en väl fungerande tekoindustri av beredskaps- eller av andra skäl, dels om regeringen avser vidta konkreta åtgärder för att svensk teko skall kunna överleva i den branschkras som nu råder.

Den tekokris Kjell Eldensjö talar om gäller främst konfektionsindustrin. Vi får inte glömma bort att tekoindustrin även innefattar delbranscher som producerar exempelvis tekniskt avancerade textila produkter och som är insatsvaror i annan industri än tekoindustri. Dessa delar har god konkurrenskraft.

Svensk ekonomi befinner sig i ett utsatt läge. Industrins konkurrenskraft har försvagats kraftigt, och industrins investeringar och lönsamhet minskar. Prognoserna pekar på en stagnation även under år 1992. Dessa problem drabbar konfektionsindustrin hårdare än andra branscher, eftersom den redan före lågkonjunkturen hade svag konkurrenskraft. Tekoindustrin har sedan länge varit skyddad från andra länders konkurrens genom handelsrestriktioner och konserverande branschstöd. Incitamenten för att genomföra nödvändiga strukturförändringar har därför varit mindre. Effekterna av den förra regeringens branschpolitik ser vi därför nu i form av stor arbetslöshet bland de tekoanställda.

Regeringen ser det som mycket viktigt att skapa goda förutsättningar för tillväxt och full sysselsättning. När det gäller sysselsättningen avser regeringen att utnyttja de arbetsmarknadspolitiska instrument som finns till hands för att underlätta för människor att klara omställningar. Regeringen kommer däremot inte att genomföra några näringspolitiska räddningsåtgärder för att hålla liv i företag som inte klarar marknadens krav. För att Sveriges ekonomiska utveckling skall kunna vändas och för att marknadsekonomi skall fungera krävs livskraftiga små och medelstora företag. Vi måste därför skapa goda generella förutsättningar för nyföretagande och tillväxt i små företag. Detta är viktigt för konfektionsindustrin, eftersom den till övervägande del består av just små företag.

Regeringen har i en nyligen framlagd proposition (prop. 1991/92:51) dragit upp riktlinjer för en ny sammanhållen småföretagspolitik, som berör en rad olika politikområden. Omläggningen av småföretagspolitiken omfattar i

huvudsak följande: förbättrad rättssäkerhet, effektivare konkurrens, sänkt skattetryck, effektivare riskkapitalmarknad, enklare regler, underlättande av nyetableringar, översyn av arbetsrättsliga frågor samt insatser för att underlätta Europakontakter.

Samarbetet med EG, som vi nu fortsätter och fördjupar med EES-avtalet och som avses träda i kraft den 1 januari 1993, kommer att vara ett viktigt inslag i småföretagspolitiken i framtiden. Sverige har kommit långt i sin anpassning till EG, inte minst vad gäller näringspolitiska branschstöd. EGs regelverk tillåter inte statligt stöd till företag som riskerar att snedvrider konkurrensen på ett sätt som strider mot det gemensamma intresset. När det gäller tekoindustrin, får stöd endast ges då exempelvis starka sociala skäl talar för det eller i syfte att lägga om produktionen till andra varor än tekovaror.

Ett viktigt led i att skapa tillväxt är att vi deltar i en fri internationell handel. Ett fritt handelsutbyte skapar en effektiv resursfördelning genom att varje land då producerar det som det har de bästa förutsättningarna för. Därför deltar Sverige tillsammans med de flesta andra länder i de förhandlingar som nu förs om en ökad frihandel inom GATT. De möjligheter som finns inom ramen för det s.k. multifiberavtalet att begränsa tekoimporten är föremål för särskilda förhandlingar inom GATT. Målet är att integrera tekohandeln i det normala GATT-regelverket. Den 31 juli i år avskaffade Sverige, som bekant, samtliga kvarvarande importrestriktioner för tekovaror. Ett medlemskap i EG innebär att vi ansluter oss till den gemensamma handelspolitiken, som för närvarande innefattar vissa restriktioner för import av tekovaror. Regeringen har inte tagit ställning i frågan om det är realistiskt eller önskvärt att begära undantag för tekoimporten i de förestående medlemsförhandlingarna.

Vissa kapacitetsbevarande åtgärder för att säkra tillgången till vissa grundtextila varor finns fortfarande i form av beredskapslån och försörjningsberedskapsstöd. De nya planeringsförutsättningarna för totalförsvaret, som angavs i 1987 års försvarsbeslut (prop. 1986/87:95, FöU11, rskr. 310), innebär att behovet av att upprätthålla produktionskapacitet inom tekoindustrin av försörjningsberedskapsskäl minskade. Överstyrelsen för civil beredskap har av regeringen den 31 oktober i år fått i uppdrag att göra en översyn av konsekvenserna ur beredskapssynpunkt av EES-avtalet och ett eventuellt svenskt medlemskap i EG.

Anf. 2 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Först vill jag tacka näringsministern för svaret på min interpellation angående tekobranschens problem. Interpellationen är föranledd av att den mycket långvariga nedgången för teko inger verklig oro för tekoindustrins överlevnad beträffande inhemsk produktion, åtminstone beträffande väsentliga delar av teko.

Den branta nedåtgående kurvan förutspås att med nuvarande förutsättningar fortsätta nedåt. Även inom trikåföretagen, som i förhållande till konfektionsföretag klarat sig bättre hittills, ser framtiden mycket osäker ut. Trikåproduktionen tenderar nämligen också att flyttas utomlands i ökande grad.

Inom teko beräknas sysselsättningen minska totalt med 3 900 årsanställda från 1990 till 1992, vilket utgör en 20-procentig minskning. Enbart i Sjuhäradsbygden beräknas ca 2 000 anställda förlora sina jobb under perioden. Även 1992 förväntas många mista sina jobb. Enligt de prognoser som nu finns kommer tekoindustrin i Sjuhäradsbygden att i mitten av 90-talet sysselsätta runt 6 000 personer, vilket innebär en förlust med ca 40 % av branschens arbetstillfällen i regionen över en sexårsperiod. Under perioden förlorar alltså 4 000 personer enbart i Sjuhäradsregionen sina jobb och därmed sin egen och sin familjs trygghet.

Som jag ser det finns det några branscher som vi måste värna särskilt mycket om. Dit hör produktionen av kläder, som ju är oss alla näraliggande på ett påtagligt sätt. Enligt min mening måste vi vara rädda om den inhemska produktionen av kläder. Det handlar om en förbrukningsvara som alla behöver och som behöver förnyas successivt.

Sverige, och inte minst Sjuhäradsbygden, har lång och fin tradition inom tekstiltillverkningens område. God kvalitet och design har präglat tillverkningen.

Den negativa utvecklingen inger som sagt stor oro. Svensk tekoindustri riskerar att nå en så låg nivå att det inte enbart innebär en tragedi för de drabbade människorna – det borde också anses oacceptabelt ur beredskapsynpunkt. Till detta kommer att ett fint svenskt kulturarv raseras.

Herr talman! I sitt svar säger näringsministern att regeringen ännu inte tagit ställning i fråga om importrestriktioner för tekovaror, i överensstämmelse med EGs gemensamma handelspolitik beträffande tekovaror. Jag hoppas att beslutet blir sådant att inte en hel viktig industribransch kollapsar i kölvattnet på Sveriges eventuella strävan att vara världsledande på frihandelsområdet. Svensk tekoindustri är värd ett bättre öde!

Jag håller med näringsministern om att det också finns delbranscher som går bra, och det skall vi givetvis vara glada för. Det handlar då huvudsakligen om sektorerna filter, fiberduk och liknande som har och som förväntas få en god utveckling. Totalt över branschen är emellertid prognosen mycket dystert. Jag vill ange några siffror som belyser volymsutvecklingen:

- Textilindustrin: 15 % minskning åren 1978–1989
- Triåindustrin: 28 % minskning under samma period
- Konfektionsindustrin: minskning med hela 47 %

Prognoserna för åren 1990–1992 är följande:

- Textil: minskning med ytterligare 10 procentenheter
- Triå: minskning med ytterligare 15 procentenheter
- Konfektion: minskning med ytterligare 21 procentenheter

Produktionsvolymen har därmed sedan 1979 för konfektionsindustrin krympt till mindre än en tredjedel. Utvecklingen visar att det är hög tid att finna en lösning för branschen, om vi vill ha svensk tekoindustri i framtiden.

Trots de statliga stöd som utbetalats under årens lopp har alltså branschens

nedgång bara fortsatt. Jag är också medveten om att den nuvarande regeringen vill avveckla traditionella branschstöd.

I regeringsdeklarationen beskrivs en hel del generella ekonomiska åtgärder för att åstadkomma tillväxtkraft i svenskt näringsliv. Där talas bl.a. om att skattetrycket måste sänkas, och det är ju positivt. Även i sitt interpellationssvar talar näringsministern om bl.a. sänkt skattetryck som en del i en ny sammanhållen småföretagarpolitik.

Min reflexion och fråga i detta sammanhang är då: Skulle det inte vara möjligt att inom en sådan svår utsatt och arbetsintensiv bransch påskynda åtgärder i den riktning som regeringsdeklarationen ger uttryck för? Kan man med andra ord snabbt fatta beslut om att sänka löneskatter för tekobranschen? Eftersom branschen därmed får överlevnadsmöjlighet på ett helt annat sätt än nu, borde reformen i princip vara självfinansierande.

Anf. 3 ELISABETH ANDERSSON (c):

Herr talman! Som uppvuxen och verksam i Sjuhäradsbygden upplever jag tekoproblematiken särskilt bekymmersam. Jag ser dock ljusglimtar för teko i näringsministerns svar avseende löftet om att skapa bättre förutsättningar för nyföretagande och tillväxt i småföretag. Precis som näringsministern säger är det viktigt för konfektionsföretag, som ju till övervägande del består av småföretag.

Näringsministern nämner i slutet av sitt svar att viss beredskapskapacitet måste finnas. Jag vill redan nu fråga näringsministern: Hur hög bör denna kapacitet vara för att vara acceptabel?

Tekoindustrin har en mycket stor betydelse för oss i Sjuhäradsbygden. När det gäller de 16 000 tekoanställda som i dag fortfarande finns i Sverige är det inte mindre än 45 % av de årssysselsatta som återfinns i Sjuhäradsbygden. Många av dessa arbetstillfällen är fördelade på mindre textilföretag som känner stort ansvar för att hålla sina orter levande. Med andra ord ger de sitt bidrag till att Hela Sverige skall leva! När tekoindustrin i Sverige hade sin storhetstid fanns det 75 000 arbetstillfällen inom branschen. Sedan mitten av 80-talet har utvecklingen varit alltmer negativ, och arbetslösheten inom teko slår nu alla rekord!

Orsakerna är flera, en del mer, en del mindre påverkbara. Konjunkturedgången, det höga kostnadsläget samt den allt större importen kan vi dock konstatera är de främsta orsakerna. Det höga kostnadsläget i form av höga avgifter och skatter är direkt påverkningbart, och jag känner mig mycket nöjd med näringsministerns svar i denna del.

Den totalt frisläppta importen av tekovaror är en annan orsak som enligt mitt synsätt milt uttryckt var ett fatalt misstag. Argumentet för avregleringen av tekoimporten förefaller mig i dag vara än tunnare än tidigare. Bedömningen att konsumenten skulle få lägre priser gjordes. Med facit i hand ser vi nu att varken i tekos Mecka Borås eller i Stockholm har priserna för konsumenten sjunkit. Vinnarna blev nog snarare importörerna.

Populärt argument för förändringar, som också näringsministern i sitt svar hänvisar till, är EG-anpassningen. Det argumentet håller inte för den förändring av importregler som genomförs. Ty EG har kvar sina importrestriktioner för tekoprodukter och räknar med att behöva en tioårsperiod för att

avveckla dessa. Det förefaller mig ganska förbryllande att vi, som annars skall anpassa och samordna våra regler och system till EGs, hösten 1988 fick ett beslut som innebar att allt vad restriktioner för tekoimport heter togs bort den 31 juli i år.

EGs "inhemska" produktion av teko ligger på 45 %. Jämför det med Sveriges 10 %! Vad har vår produktion och våra företag för konkurrensvillkor egentligen? Det är oerhört viktigt att slå vakt om den textila kunskap och erfarenhet som vi trots allt har kvar i Sverige. Den enda EG-anpassning jag kan finna är den som går att läsa i arbetslöshetssiffror.

Näringsministern säger i sitt svar att regeringen inte tagit ställning i frågan om tekoimporten ännu. Då är det hög tid! Borde inte regeringen ompröva beslutet angående avregleringen när vi nu står inför ett EG-medlemskap? Borde inte regeringen harmonisera våra importregler gällande teko gentemot EGs i stället för att göra tvärtemot?

Jag kan inte se någon vettig anledning till att ytterligare förstärka tekokrisen i Sverige och i Sjuhäradsbygden genom att skapa sämre konkurrensvillkor för svenska företag än övriga länders företag.

Herr talman! Låt mig citera Ivan Ludvigsson, VD för AB Ludvig Svensson, en av företrädarna för teko i Sjuhärad. Han säger så här: "Vårt mål och vårt budskap är att vi vill ha konkurrens på lika villkor, med samma regler som gäller inom EG. Inte mer, inte mindre, men samma."

Anf. 4 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag tackar näringsministern för svaret när det gäller problemen i tekobranschen. Men jag tycker inte att han har givit ett klart och koncist svar på frågan vad man verkligen skall göra åt problemen inom teko, speciellt konfektionsindustrin, som alltså i dag är katastrofala.

Det bästa enligt min mening är att alltid gå direkt till källan, i detta fall till branschen själv. Jag behöver inte gå så långt, eftersom jag själv har erfarenheter från tekoindustrin, men det vore förmätet av mig att endast lita till mig själv. Därför har jag naturligtvis varit i kontakt med en mängd företag inom konfektionsindustrin. Dessa är de som enligt min mening bäst kan ge råd om vad som bör göras för att lösa krisen.

Branschens klara och gemensamma krav är följande. Man måste satsa på en så effektiv utbildning som möjligt. I dag finns det t.ex. inom designerutbildningen ingen efter textilindustrin adekvat utformad utbildning. Det utbildas 70 kläddesigner i det här landet varje år, men ingen utbildning är anpassad efter industrins önskemål. Det utbildas dels s.k. produktutformare, dels konstnärligt utbildade designer. Att utbilda 70 personer som absolut inte kan få jobb i dag verkar litet märkligt. Jag kan nämna som ett exempel att i Finland utbildas tio sådana personer varje år.

Jag vet att en utredning är på gång. Jag ser med stort intresse fram emot vad resultatet blir. En ändring måste i alla fall till, inte minst för att hjälpa de ungdomar som slås ut efter sin långa utbildning.

Branschen efterlyser alltså en effektiv utbildning. Man vill absolut inte ha någon fri import. Det var dödsstöten för dessa företag när importen släpptes fri i juli. Något som skulle vara väldigt bra och som också skulle ge möjlighe-

ter att ge ungdomar arbete vore att införa nybörjarlöner, lärlingslöner, tills ungdomarna uppnått den kapacitet som erfarna arbetare har skaffat sig.

Sedan till detta med sänkta arbetsgivaravgifter. Det är inte bara inom tekobranschen som man önskar en sänkning. Jag var i Kopparberg med arbetsmarknadsutskottet häromdagen. Där fick vi höra från kommunalrådet att räddningen i dag för Sverige är att sänka arbetsgivaravgiften, om även bara temporärt, men någonting måste göras snart för att det över huvud taget skall hända någonting.

Därför vädjar jag nu till ministern att han och regeringen, som ännu inte har tagit ställning till frågan om vissa restriktioner inom tekobranschen, vid sitt ställningstagande tar hänsyn till dessa önskemål.

Anf. 5 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! Jag har också studerat industriministerns svar på Kjell El-densjös interpellation. Och jag måste något reflektera över ministerns hänvisning till Sveriges ekonomiska läge och den s.k. nya småföretagspolitiken. Dessa frågor kommer ju att debatteras i särskild ordning här i riksdagen före jul. Jag tänker därför inte på något sätt fördjupa mig i dem, utan jag avstår.

Jag vill emellertid ändå säga att jag är säker på att när tekoarbetarna i Sjuhäradsbygden får läsa detta svar kommer de nog att bäva. Skall man slå vakt om denna bransch genom att försäkra anställningsskyddet för och övervältra t.ex. de sociala kostnaderna på de redan lågavlönade tekoarbetarna? Tekoindustrins anställda har verkligen visat återhållsamhet när det gäller lönekraven under 80-talet. De ekonomiska problem som vi har i det här landet är inte orsakade av de tekoanställda.

Jag vill även säga något om tekoindustrins framtid. Vi socialdemokrater sitter inte heller och rullar tummarna när det gäller dessa frågor, utan vi arbetar med dem och tänker återkomma i januari under den allmänna motionstiden. Men jag vill ändå säga att vår uppfattning är att det stöd som staten hitintills gett till tekoindustrin i allt väsentligt varit till stor nytta för att underlätta anpassningen till nya förhållanden under 80-talet. Vi ser därför med oro på propåer om att allt stöd skulle kunna komma att upphöra fr.o.m. sommaren 1992. Inriktningen på stödet har varit konstruktiv – en satsning på aktiv utveckling och inte ett passivt stöd utan krav på motprestation. Utbildningen i detta sammanhang är naturligtvis en viktig del som hela tiden måste hållas à jour och anpassas till den nya tidens krav.

Det vore alltså olyckligt om allt stöd drogs in den 1 juli 1992. För att möjliggöra en fortsatt anpassning och en utveckling enligt detta anser vi att vissa stödformer bör bestå ytterligare några år. Det behövs ett stöd bl.a. till marknadsföring, framför allt när det gäller nya marknader i Europa. Det är ju välbekant, eller bör åtminstone vara det, även för industriministern att tekoindustrin i dag till mycket stor del består av småföretag som naturligtvis har svårigheter att på egen hand klara av detta.

Beträffande stöd för teknisk utveckling bör dagens utbildningsstöd vara kvar i någon form. Det är viktigt att information om nya möjligheter inom olika områden snabbt når ut till företagen. Bl.a. krävs det stöd från nytek, det nya näringslivsverket. En betydande satsning på forskning är nödvändig om branschen skall kunna ligga i täten i världen avseende effektivitet, teknik

och kvalitet, som den gör inom vissa områden inom teko, hur konstigt det än låter.

Även basservice, t.ex. beredningsverk, utgör ett särskilt problem. Beträffande denna befinner man sig nu på en så låg kapacitet att ytterligare minskningar kan ge allvarliga följd effekter i form av nedläggningar också i senare produktionsled. Och vi utesluter inte att ett riktat basservicestöd kan bli nödvändigt för att upprätthålla kapaciteten.

Jag vet att den förra regeringen i våras tillsatte en särskild arbetsgrupp som hade till uppgift att se över tekoindustrins situation och belysa vilka åtgärder som var angelägna för att en fortsatt anpassning skulle kunna ske i acceptabla och konstruktiva former. Vi socialdemokrater var då glada över att denna arbetsgrupp tillsattes. Nu är min fråga: Kommer den nya regeringen att låta denna arbetsgrupp fortsätta sitt arbete?

Anf. 6 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! För att inte glömma bort Lahja Exners sista fråga skall jag säga att den arbetsgrupp som hon talade om har haft ett antal sammanträden, och den beräknas avrapportera till mig inom kort. Jag vet dock inte exakt vilket datum.

När det gäller tekoindustrin som sådan, den avreglering och den frihandel som har ökat för Sverige i och med att importrestriktionerna togs bort, vill jag bara notera att tekoindustrins främsta konkurrenter finns till ungefär 65–70 % inom EG-EFTA-området. Endast 20 % av importen kommer från traditionella lågprisländer.

Jag vill också notera att de insatser som EG gör inom det s.k. Retex-programmet i huvudsak går ut på att man skall försöka skapa möjligheter för en övergång till andra typer av produktion där man klarar konkurrensen bättre än man gör inom vissa delar av tekoindustrin.

Jag vill också notera att det även inom tekoindustrin finns mycket lönsamma och framgångsrika företag i Sverige. Det är ofta de företag som har speciella nischer eller som har gått över till högre teknologinivåer som har varit framgångsrika.

Det fanns en mening med att döpa om industridepartementet till näringsdepartementet. Meningen är att vi skall ta bort branschstöds- och industristödspolitik. I stället för att ha en politik för varje enskild bransch försöker vi föra en generell god industripolitik eller näringspolitik som ger goda förutsättningar för samtliga företag.

Jag tycker att det industristöd och det branschstöd som har funnits i Sverige har gett förskräckande resultat. Om vi ser på det största stödet, stödet till varvsindustrin, i slutet av 70-talet och i början av 80-talet, kan vi notera att staten då satsade ungefär 35 000 milj.kr. Vi förlorade samtliga pengar, och vi förlorade i princip samtliga jobb, och vi gjorde det under mycket lidande för de människor som var berörda.

Inom teko har vi under de senaste tio åren satsat 3 800 milj.kr. för att försöka hjälpa näringen och för att försöka skapa möjligheter till omställningen.

Jag är av den bestämda uppfattningen att det är genom en generell näringspolitik, där vi skapar goda förutsättningar för samtliga företag, som

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

framtiden ligger även när det gäller tekoindustrin. Denna regerings främsta uppgift är att öka produktiviteten och tillväxten i ekonomin. Därför satsar vi systematiskt på åtgärder som skall stärka det svenska näringslivets konkurrenskraft. Det har funnits särregler i Sverige som har varit negativa för småföretagen. Dessa rensar vi bort. Vi vill skapa samma förmånliga regler för småföretag i Sverige som man har utomlands. Detta tror vi kommer att gynna även de många små och effektiva tekoföretag som finns. Vi vill se till att dessa goda förutsättningar skapas. Vi tror inte att det är konkurrensbegränsningar och importrestriktioner som skapar konkurrenskraft. Det är i stället genom konkurrens som vi har lyckats att få bra och goda företag i Sverige, företag med god utvecklingskraft och god lönebetalningsförmåga.

Vi har i dagens läge inte några möjligheter att sänka några stora bredbasiga skatter. Vi tar i stället bort de skatter som skadar näringslivet mest och som vi har råd att ta bort med hänsyn tagen till ekonomisk balans.

När det gäller beredskapsåtgärderna vill jag bara peka på att jag inte helt klart kan lämna några besked om vad vi kommer att göra när det gäller grundtextilier, inte konfektion. Frågan beror helt och hållet på det kommande försvarsbeslutet.

När det gäller EG och de eventuella harmoniseringarna till EG är vi fullt på det klara med de förändringar som sker inom GATT, där man försöker få in tekobranschen inom GATTs regelverk precis som alla andra branscher. Det är min bestämda uppfattning att även EG snabbt är på väg mot detta område, men att vi snarast kanske ligger före och att man inom EG kommer att närma sig oss i stället. Min uppfattning är därför att det inte kan bli någon harmonisering till EG i och med att vi inte vet vad EG kommer att vara den dag Sverige eventuellt kan få ett fullvärdigt medlemskap. Förhoppningsvis har EG avreglerat och släppt importrestriktionerna vid den tidpunkten.

Anf. 7 LAILA STRID-JANSSON (nyd):

Herr talman! Jag tackar näringsministern för hans ord. Jag tycker de ger hopp inför framtiden om att småföretagen skall få hjälp. Men, herr talman, man kan inte jämföra tekobranschen helt med alla andra småföretag. I denna bransch utgörs försäljningspriset i större utsträckning än i t.ex. bilbranschen av timpriset för arbetsinsatsen.

Den förra regeringen har under årtal gett mycket stora summor i stöd till tekobranschen. Dessa pengar har inte gått enbart till svenska företag, utan de har i stället runnit ut ur landet och stöttat utländsk tekoindustri, eftersom väldigt många företag producerat utomlands. Jag anser att stöd över huvud taget inte hjälper. Man måste i stället se till att företagen klarar sig, och då behövs det som jag har redogjort för, bl.a. sänkta arbetsgivaravgifter. Man måste även se till att importen inte är fri. Man måste även införa nybörjarlöner samt satsa på utbildning. Det tror jag är det enda som kan hjälpa konfektionsindustrin, eftersom den skiljer sig märkbart från andra industrier på grund av sin dåliga lönsamhet.

Anf. 8 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Tekostödet har tagits upp en hel del här. För att klart förstå de speciella problem som branschen upplever med tanke på att det statliga

stödet försvinner kan kanske en kort sammanfattning av hur stödet har sett ut vara på plats.

I slutet av 1970-talet var stödet ca 500 milj.kr. per år, vilket borde motsvara drygt 1 miljard kronor i dagens penningvärde.

I mitten av 1980-talet blev branschen något stabilare, varvid staten minskade sina insatser. För närvarande gäller följande stöd:

1. Branschprogram vid statens industriverk – 60 milj.kr. under budgetåret 1991/92.
2. Utbildningsinsatser för ny personal – 30 milj.kr. under budgetåret 1991/92.
3. Försörjningsberedskapspolitiska åtgärder vid överstyrelsen för civil beredskap – 30 milj.kr. under budgetåret 1991/92.

Det totala stödet till tekoindustrin uppgår alltså till 120 milj.kr., vilket i jämförbart penningvärde utgör ca en tiondel av branschstödet i slutet av 1970-talet.

I en skrivelse till riksdagen, 1990/91:50, föreslog den dåvarande regeringen att branschprogrammet – 60 milj.kr. under budgetåret 1991/92 – skall upphöra den 30 juni 1992.

De handelspolitiska åtgärder som bestått av kvantitativa importrestriktioner för konfektionerade tekovaror från lågprisländer upphörde enligt riksdagsbeslut den 31 juli 1991.

De traditionella stödformerna är därmed i stort sett borta. En återgång till dessa i större skala är knappast möjlig. Men när branschen har en så kraftig nedgång som nu, är det enligt min mening angeläget att regeringen snabbt vidtar kortsiktiga åtgärder tills inträdet i EG är ett faktum. I en ledare i Dagens Nyheter uttrycktes detta på följande sätt den 9 november:

Kan regeringen nöja sig med att ordna hälsobringande näringsbetingelser på lång sikt eller måste den därutöver hjälpa industrin att överleva genom akutmedicinering i form av sänkt löneskatt?

Dagens Nyheters ledare talar här om industrin generellt. Men jag menar att teko har en speciellt utsatt position och därmed ett än större behov av akutmedicinering. En särskild tekonäringslösning kanske vore befogad. Den tidigare refererade ledaren avslutas med orden: Det är en fördel för framtiden om patienten överlever. Jag håller verkligen med om det.

Anf. 9 LAHJA EXNER (s):

Herr talman! I samband med att importrestriktionerna avskaffades den första augusti i år utlovades sänkta priser på textila produkter. Men det har kommit helt klara signaler från handeln nu under hösten som tyder på att ingen prissänkning över huvud taget är att vänta.

Handeln, importörernas och grossisternas prispåslag är faktiskt en mycket allvarlig fråga. Om priserna på tekovaror ökar mer än priserna på andra varor, är det faktiskt ett mycket allvarligt läge. Det kommer vi inte att finna oss i.

När de första signalerna kom gav den dåvarande regeringen ett uppdrag till SPK att närmare studera prisbilden på tekosidan. Avstår vi från importre-

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

striktioner är det ett absolut krav från vår sida att staten tillser att den ökande konkurrensen slår igenom på priserna.

Jag förstår, till viss del i alla fall, regeringens tveksamhet när det gäller harmoniseringen gentemot EG. Om jag inte har fått saken helt om bakfoten fungerar det på det viset, att om vi begär undantagande blir det ömsesidigt. Då kan läget komma att bli ett annat även för den svenska tekoindustrin, som vill exportera till EG.

Anf. 10 ELISABETH ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag känner mig något förbryllad över näringsministerns svar. Det pratades om hur stor handeln mellan EG-länder och Sverige var. Här gäller ändå olika villkor. Vad jag menade när jag pratade om harmonisering var att det skall vara samma villkor hela tiden. När EG tar bort sina tekoimportrestriktioner, är det klart att Sverige också gör det. Då har vi samma villkor.

Jag fick inget svar som jag är nöjd med på frågan om beredskapskapaciteten. Jag vill gå litet vidare med den frågan. Det traditionella sättet att ge stöd åt näringar har varit räddningsaktioner i form av ekonomiska bidrag. Jag delar näringsministerns inställning att denna form av stöd inte är någon bra lösning. Men ett stöd åt en näring behöver inte innebära ett statligt stöd i form av pengar. Statligt stöd innebär också att ta ansvar, i detta fall för svensk teko-industri, när det gäller upphandling.

Jag förmodar att alla väl känner till förfaringsättet när staten tog fram nya uniformer till vårt försvar för ett tag sedan. Då använde man den svenska kunskapen vid produktutvecklingen, men lät sedan ordern gå utomlands. Det må så vara att priset från utlandet var lägre, men tog man då hänsyn till det totala priset för det svenska samhället? Räkade man in arbetslöshetsunderstödet till svenska teko-arbetare som, om ordern hade lagts i Sverige, hade haft arbete?

Detta är ytterligare en konkret åtgärd för att stödja svensk teko-industri, och min nästa fråga till näringsministern blir således: Hur tänker regeringen i framtiden hantera frågan om upphandling av teko-produkter? Kommer regeringen då att ta hänsyn till den totala kostnaden, dvs. även väga in sysselsättningsaspekten? Självfallet borde stat, landsting och kommuner sträva efter att köpa inhemskt producerade teko-produkter. Då kan vi också skapa en marknad som ger ett visst kapacitetsbevarande, just i beredskapssyfte.

Anf. 11 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Först vill jag ta upp frågan om priserna på teko-varor. Statens pris- och konkurrensverk har i uppdrag att redovisa utvecklingen av priserna på teko-varor sedan importrestriktionerna togs bort. Det kommer att göras den 15 december. Verkets allmänna uppfattning redan nu är dock att den uppgång som har skett har att göra med normala säsongsvariationer, och att beskedet snarast kommer att vara att konsumentpriserna på tekovaror har sänkts efter det att man tog bort importrestriktionerna. Men jag har för avsikt att avvakta, för vidare kommentarer, den utvärdering som kommer att redovisas inom två veckor.

Vi skall inte ha någon särskild teko-politik som skall avvika från behand-

lingen av andra branscher. Jag har under min tid i riksdagen kunnat studera branschstöd och industristöd inom teko-industrin, inom glasindustrin och inom varvsindustrin. Alla dessa stöd har en sak gemensamt. De har kostat statskassan väldigt mycket pengar. De har gett mycket begränsade, dvs. snarast inga, resultat.

Glasindustrin har bantats kraftigt. Endast de största företagen är kvar. Även dessa har svårigheter, trots omfattande stöd. Varven har jag nämnt tidigare. Här har vi förlorat oerhört mycket pengar och alla arbetstillfällen. Dessutom har vi åstadkommit mycket socialt lidande. Insatserna inom teko-branschen har heller inte varit framgångsrika som sådana, i och med att de inte har lyckats att vända utvecklingen inom teko-branschen.

Jag är av den bestämda uppfattningen att det är de generella åtgärderna, att alla företag måste få bättre förutsättningar, som är grunden. Att vi nu skapar ett småföretagsklimat som är lika konkurrenskraftigt som det som gäller ute i Europa, vilket definitivt inte har varit fallet under tidigare år, att vi börjar skapa möjligheter för lärlingsutbildning och mer företagsanpassad utbildning tror jag också mycket väl passar det som gäller inom teko-industrin.

Jag noterar också att det finns de företag som inte har kommit så mycket i åtnjutande av stöd inom teko, men som ändå har blivit mycket framgångsrika och lönsamma. Det tar jag som intäkt för att det inom tekobranschen är precis som i alla andra branscher. Det finns både bra och dåliga företag. Det är inte alltid en branschfråga.

Upphandlingen till försvaret är en sak för försvaret. Det finns en upphandlingsförordning, och den skärps ytterligare med EES-inträdet och sedermera även vid EG-inträdet. Man måste följa upphandlingsförordningen och köpa till lägsta pris. Jag förutsätter att försvaret sköter den upphandlingen på ett renhårigt och korrekt sätt i förhållande till upphandlingsförordningen. Jag har ingen anledning att anta något annat. Om så vore fallet, att något annat skedde, har vi anledning att återkomma till detta.

När det gäller EG och EFTA vill jag notera att det råder konkurrens på helt och hållet lika villkor mellan EG, EFTA och Sverige. Det är bara fråga om att vi tillåter mer importkonkurrens även från andra länder. Men EG-företagen har inget industristöd som sådant jämfört med Sverige. Det är därmed en ren konkurrens. Jag tror att det är en bra konkurrens.

Jag vill även notera att det endast är en liten del av konkurrensen i Sverige som kommer från lågprisländer. Det är fråga om 20 %. De främsta konkurrenterna finns inom EG och EFTA-området, dvs. inom Europa, redan nu.

Jag tycker också till sist, herr talman, att man ytterligare skall notera att de områden inom svensk industri som har varit utsatta för hård internationell konkurrens, där vi har blivit framgångsrika, där vi har kunnat klara höga lönelägen, där vi har fått utvecklingskraften och där vi har haft omvandlingskraften som har burit det svenska samhället vidare, inte är områden där vi har haft regleringar, skydd eller industristöd.

Anf. 12 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! I ett öppet brev till regeringen, som jag kunde läsa i en insändare, skrev företrädare för Svenska tekoindustriföreningen, Lönsömmarföreningen och Svensk industriförening bl.a. följande:

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

"En ny regering har chansen att utan bindningar till föregående beslut, se till att denna viktiga del av industrin inte kollapsar. Det är inte bara fråga om pengar och rimliga konkurrensvillkor, det är i lika hög grad fråga om ett erkännande av branschens berättigande."

I Sjuhäradsbygden har vi gång på gång i tidningarna kunnat läsa rubriker om teko-industrinedläggningar. Bara under senare veckor har jag kunnat läsa bl.a. följande rubriker: "Sjötofta Textil ska lägga ned" och "Roséns trikså går i konkurs" – för att nämna ett par exempel.

I det här sammanhanget kan då också nämnas att många småföretagare, inte minst inom teko, ser med oro på övertagandet av sjukförsäkringen de två första sjukveckorna. Kompensationen från staten är inte tillräcklig, anser man. Det finns därför företagare som med redan tidigare röda siffror och med sin oro inför sjukförsäkringsreformen inte längre tycker sig kunna driva företaget vidare. Man orkar inte, helt enkelt.

I nr 3/1991 av branschbladet Textilen uttrycks mycket stark oro över att EES-avtalet inte innefattar förenklingar av det regelsystem som råder inom tullområdet. Som exempel nämns att för att man från Sverige skall få exportera en byxa tullfritt till ett EG-land, måste tillskrining och sömnad till 100 % ha skett i Sverige. Tyget måste ha samma 100-procentiga ursprung. Konkurrenten Danmark kan däremot sälja sin byxa tullfritt inom EG, oavsett hur stora inslag som finns från främmande länder. Det här är en av flera konkurrensnackdelar som teko-industrin måste "övervintra" med tills Sverige blir fullvärdig medlem, påpekar man.

Herr talman! Herr näringsminister! Teko-industrin anser alltså att det är fråga om att "övervintra" tills Sverige blir fullvärdig EG-medlem. Jag hoppas att regeringen aktivt bidrar till detta, så att vi slipper se en ytterligare utarmning av svensk teko-industri, för en sådan vore mycket tragisk.

Anf. 13 Näringsminister PER WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag vill först precisera SPKs uppdrag. Det kommer inom kort en underhandsrapport från SPK, men slutrapporteringen kommer att ske den 5 december nästa år.

När det gäller teko-industrins övervintring, hoppas också jag att den skall klara sig. Jag tror dock att teko-industrin klarar sig mycket bättre genom en generell näringspolitik, som syftar till att förbättra grundförutsättningarna, så att den kan verka under full konkurrens på normala villkor, vilket har varit så framgångsrikt för så många andra industrigrenar i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1991/92:40 om Sveriges flyktingmottagande

Anf. 14 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBÖ (fp):

Herr talman! Berith Eriksson har i sin interpellation ställt ett antal frågor till mig om invandrings- och flyktingpolitiken. Innan jag går in på de konkreta frågorna vill jag ge en kort bakgrund.

Regeringen avser att föra en flykting- och invandringspolitik präglad av internationalism och humanitet. För att kunna garantera rättsligt skydd åt dem som behöver det, krävs också ett omfattande internationellt samarbete. Sådant samarbete bedrivs i åtskilliga mellanstatliga organisationer. Sverige deltar aktivt i detta samarbete. Detta kommer med all säkerhet att intensifieras under de närmaste åren, vilket Sverige avser att bidra till.

Antalet asylsökande i Europa har ökat kraftigt mot slutet av 1980-talet. De senaste åren har det totala årliga antalet sökande i Västeuropas länder varit i genomsnitt ca 400 000 jämfört med ca 150 000 i början av 1980-talet. Tendensen är stigande. Andelen som har bedömts vara flyktingar enligt Genèvekonventionen har successivt sjunkit.

Denna utveckling, som följt på en minskande reguljär invandring till Västeuropa, har lett till allt längre väntetider, vilket inneburit stora påfrestningar såväl för de sökande som för de berörda länderna. Därmed har också riskerna ökat för att personer i verkligt behov av skydd kommer i kläm.

Denna utveckling måste förändras. En långsiktig politik måste därför bygga på en helhetssyn där man samtidigt vidtar åtgärder - i internationell samverkan - för att påverka grundorsakerna bakom flykt och påtvingad migration, för att stärka flyktingskyddet och för att skapa med majoritetsbefolkningen likvärdiga villkor för invandrare samt etnisk harmoni i mottagarländerna.

Inom ramen för en sådan långsiktig strategi kommer Sverige att internationellt verka för en reglering av skyddet för de personer som faller utanför Genèvekonventionen, dvs. för bl.a. sådana personer som Berith Erikssons första fråga tar sikte på. Ett sådant utvidgat skydd har stadfäst regionalt för olika delar av världen, bl.a. genom den flyktingkonvention som år 1969 beslutades av Organisationen för afrikansk enhet, OAU. Någon sådan regional överenskommelse finns däremot inte för Europa eller Nordamerika.

Inom EG finns en strävan att försöka samordna och i viss utsträckning harmonisera immigrations- och särskilt asylpolitiken inom EG-kretsen. Härvidlag kan också en breddning av flyktingskyddet regionalt för Europa komma att diskuteras, förhoppningsvis som ett led i en ordning som kan gälla för hela Europa, inte bara för EG. Regeringen har för avsikt att bl.a. mot denna bakgrund söka sig så nära det pågående EG-arbetet som möjligt och aktivt ta del av detta.

Sverige har i likhet med majoriteten av världens länder en reglerad invandring. Viseringsinstrumentet skall ses som en del i detta system. Det används i syfte att kontrollera och begränsa invandringen från vissa länder samt av utrikespolitiska skäl.

Enligt utlänningslagen är huvudregeln att en utlänning som reser in i eller vistas i Sverige skall ha visum, om inte utlänningen har uppehållstillstånd eller är medborgare i Danmark, Finland, Island eller Norge. Genom en rad undantag från denna huvudregel är det dock så att medborgare i de flesta länder kan resa in i Sverige och uppehålla sig här i tre månader utan något särskilt tillstånd. I vår strävan att främja människors möjlighet att fritt resa mellan stater, är detta ett förhållande som vi så långt möjligt söker verka för. Även detta kommer att bli av stor betydelse inom ett utvidgat EG.

Fråga om visum i det enskilda fallet prövas av statens invandrarverk. In-

vandrarverket har också bemyndigat ett stort antal utlandsmyndigheter att bevilja visering. För att visum skall medges krävs i praxis att utlänningen kan försörja sig här och att det kan antas att han eller hon inte begår brott eller bryter mot utlänningslagens bestämmelser.

Regeringens ställningstaganden huruvida ett lands medborgare skall behöva visum eller inte för att få besöka Sverige grundas på en mängd olika avväganden av såväl utrikespolitisk, handelspolitisk, turistpolitisk som invandrarpolitisk karaktär. Sverige strävar här också, i enlighet med den nordiska passöverenskommelsen, efter nordisk harmonisering i dessa frågor. Jag vill dock med eftertryck framhålla att en flyktings rätt till asyl inte får hindras av viseringsbestämmelser, vilket jag också avser att fortlöpande följa upp att så inte sker.

Sverige har inte något egentligt sanktionssystem mot transportföretag som för utlännningar till Sverige. Enligt utlänningslagen kan en transportör däremot bli skyldig att ersätta staten för kostnaden för en utlännings resa från Sverige om utlänningen, som har kommit till Sverige med ett fartyg eller luftfartyg avvisas, därför att han eller hon saknar pass eller de tillstånd som krävs för att resa in i landet eller medel för sin hemresa.

Självfallet bör en sådan bestämmelse tillämpas så, att personer som inte har rätt till eller behov av skydd i Sverige, i sista hand själva skall betala sin hemresa. Kostnadsansvaret faller också bort om transportören har goda grunder att anta att utlänningen har berättigade asylskäl. Avsikten med bestämmelsen är sålunda inte att tillåta och överlåta åt transportören att utöva svensk asylpolitik.

Jag vill här också framhålla att det inom övriga Europa, inkl. Norge och Danmark, finns möjligheter till renodlade sanktioner såsom vite eller skadestånd mot transportföretag som transporterar resande utan giltiga tillstånd. För svenskt vidkommande kan sanktionsfrågan också komma att aktualiseras i samband med EG-samverkan. Jag är medveten om att dessa bestämmelser i kombination med viseringsinstrumentet skulle kunna få olyckliga konsekvenser för en människa i behov av skydd i ett annat land. Jag ämnar därför se över frågan och föreslå regeringen att återkomma till riksdagen med eventuella nödvändiga initiativ.

När det så gäller Berith Erikssons fråga huruvida uppgiften att förordna offentligt biträde i asylärenden skall ligga på annan myndighet än invandrarverket, vill jag svara följande. I rättshjälpsfrågor är huvudregeln att beslutanderätten om offentligt biträde ligger hos den myndighet som handlägger själva ärendet. Så är förhållandet också när det gäller invandrarverket. Jag ämnar se över invandrarverkets framtida roll och i samband härmed ämnar jag också ta upp denna fråga.

Beträffande frågan om inrättande av en advokatjour pågår för närvarande diskussioner mellan invandrarverket och advokatsamfundet. Jag vill avvakta resultatet av dessa överläggningar innan jag tar fortsatt ställning i frågan.

Den sista frågan gäller bandupptagning av utredningsförhör. Riksdagen har beslutat att utredningsansvaret skall överföras från polismyndigheterna till invandrarverket fr.o.m. den 1 juli 1992. Invandrarverket och rikspolisstyrelsen har fått i uppdrag att genomföra detta. Arbetet pågår och förslag till förändringar kommer längre fram att presenteras för mig. Jag vill därför,

fram till dess att en sådan presentation görs, avvakta med att ta ställning i frågan.

Anf. 15 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag vill först tacka Birgit Friggebo för svaret.

"Alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter." Så inleds FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Men fortfarande torteras fångar och fortfarande försvinner oppositionella i minst 60 länder. I väldigt många länder arbetar barn som slavar på fabriker och bordeller. Denna verklighet gör ju att vår flyktingpolitik måste präglas av internationalism och humanitet, precis som ministern säger. Det viktigaste är naturligtvis att påverka de flyktingproducerande länderna. Det är även viktigt att det, innan en förändring kommer till stånd i dessa länder, finns möjligheter för förföljda att tas emot och få skydd i demokratiska länder.

Det arbete som pågår och har pågått inom EG bådär inte enbart gott för de skyddsbehövande. Det finns ju en del dokument, däribland det senaste dokumentet, där man börjar med att utgå ifrån att det är många som missbrukar rätten till asyl. Därför inleder man med att definiera vilka personer som inte är berättigade till asyl.

Nästa steg är att upprätta en lista över länder från vilka man inte kommer att tillåta asylsökande. Den måste naturligtvis vara mycket aktuell, eftersom förändringar i ett land kan inträffa mycket snabbt. Det kräver också att man ständigt håller en mycket god länderkunskap.

Ministern säger vidare i interpellationssvaret med eftertryck att rätten till asyl inte får hindras av viseringsbestämmelser. Jag förutsätter då att ministern ser över de regler vi i dag har för länder som Iran, Irak, Turkiet, Libanon, Pakistan och Bangladesh.

Ministern säger att det inte är avsikten att överlåta till transportören att utöva svensk asylpolitik. Jag vill då läsa upp ett antal punkter ur en checklista för flygbolag över personer man rekommenderas att inte ta ombord.

Om man inte har bagage, fast det gäller en lång resa.

Om man inte har varma kläder, fast man skall till ett land med ett kallt klimat.

Om man ser fattig ut i förhållande till en dyr resa.

Unga män utan familj tillsammans med andra unga män.

Om man inte talar engelska.

Om man väntar med incheckning till strax före avgång.

Jag tycker inte att den listan tyder på att transportörerna har förstått att de är betalningsbefriade om det kan antas att resenären kan ha berättigade asylskäl. Jag undrar om ministern är beredd att undersöka hur transportörerna har uppfattat bestämmelserna i vår utlänningslag samtidigt som hon ser över frågan om visumbestämmelserna.

Jag vill använda den återstående taletiden till att ta upp frågan om advokatjourer. Den frågan har verkligen dragits i långbänk, som man brukar säga. I januari 1988 kom man i socialutskottet fram till att de borde införas. I september 1988 ansåg flyktingrådet detsamma. I januari 1989 fördes en förhandling mellan advokater och invandrarverket. I mars 1990 fick Per Erik Nilsson på invandrarverket uppdrag att utarbeta och lägga fram ett förslag. Det har snart gått fyra år, och man kan faktiskt förvänta sig att man kommer till skott.

Den försöksverksamhet som är i full gång på Karlslund och som består av

en jourgrupp av tjänstemän som skall besluta om direktavvisningar, borde inte ha fått starta förrän advokatjouren också fanns på plats. Fallet med de åtta kurderna från Irak, som jag nämnde i en frågedebatt, var ett resultat av jourgruppens arbete.

Jag föreslår att Birgit Friggebo även undersöker denna verksamhet, vilken jag tycker att man kan ifrågasätta så länge det inte också finns en advokatjour. Om man inte hade anlitat juridiskt biträde i det fall jag nyss nämnde, vilket man gjorde efter vissa påstötningar, skulle man ha brutit mot barnkonventionens artikel 37 b.

Anf. 16 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag har med intresse läst både frågorna och det svar som Birgit Friggebo lämnat. Jag tycker att svaret vittnar om en ambition att försöka lösa de problem som här rests. Men det återstår att se hur detta kan utföras i praktiken.

På s. 2 i det utdelade interpellationssvaret konstaterar Birgit Friggebo angående en reglering av skyddet för personer som faller utanför Genèvekonventionen att en sådan överenskommelse inte finns för Europa. Det vore av intresse att få ett något närmare besked om hur Birgit Friggebo bedömer möjligheterna till att här komma längre. Det talas ju om vad som kan komma att ske inom ramen för EG-samarbetet. Det är ännu så länge oklart hur långt detta kan föra. Jag menar att den anpassning som kan komma i fråga kan leda till avsteg från den svenska flyktingpolitiken. Det är därför mycket viktigt att verkligen hävda de svenska intressena ur lagstiftnings- och tillämpningssynpunkt.

När det gäller visumfrågan vill jag gärna hänvisa till vad IPOK har sagt i denna fråga. Det stämmer ganska bra överens med vad invandrarministern säger. Det är här verkligen angeläget att man undanröjer de risker som ligger i att man använder sig av visumbestämmelser för att bedriva flyktingpolitik.

Det sägs i svaret: "Avsikten med bestämmelsen är sålunda inte att tillåta och överlåta åt transportören att utöva svensk asylpolitik." Det finns anledning för Birgit Friggebo att på samma sätt som när det gäller viseringsbestämmelserna fortlöpande följa upp om avsikten med bestämmelsen inte uppfylls.

När det gäller offentligt biträde är det en ganska vitt spridd uppfattning att det har blivit sämre sedan invandrarverket tog hand om verksamheten. Det är i och för sig riktigt att besluten fattas hos domstolar och förvaltningsmyndigheter. Men detta har inte fungerat bra. Det har förts fram kritik från JO och diskrimineringsombudsmannen som är mycket skarp och viktig.

Nu säger Birgit Friggebo att hon vill ta upp dessa frågor i samband med översynen av invandrarverkets roll. Jag vill på nytt som min uppfattning deklarerar att det beslut som fattades häromdagen om att överföra överklagningsärenden till annan instans är bra. Men frågan är nu om man inte måste gå samma väg när det gäller invandrarverket. Det skulle behövas en särskild instans som tog hand om dessa enskilda ärenden i de fall där det inte är alldeles klart att invandrarverket kan bevilja asyl. Man skulle då få en mycket bättre och klarare ordning. Invandrarverket skulle i likhet med vad regeringen syftar till för egen del ägna sig mycket mer åt att bedriva en verksamhet till stöd för invandrare och flyktingar i stället för att hålla på med enskilda

ärenden i alltför stor utsträckning, där det också behövs en förstärkning av kompetensen.

När det slutligen gäller advokatjourer är det Berith Eriksson här sagt riktigt. Det pågår fortsättningsvis förhandlingar om detta. Jag tycker det är märkligt att omständigheten att en person bryter benet skall leda till att det blir långa uppehåll i dessa förhandlingar eller att de inte kommer till resultat. Det finns nu all anledning att se till att man efter så lång tid redovisar sitt arbete.

Anf. 17 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Det är inte mycket man här känner igen från verkligheten. Det beskrivs med fina ord, men jag vill påstå att jag kan det här och att verkligheten inte är så.

Jag tror att jag är en av de få i riksdagen som har kontinuerlig kontakt med invandrarfamiljer. Det är inte en eller två utan 25–30 som kontinuerligt skriver till mig, så jag tror att jag vet vad jag talar om. Dessutom har jag haft att göra med invandrarverket i många år – tyvärr.

Man säger att flyktingpolitiken är human. Ja, jag vet inte vad jag har att säga om det. Jag tycker det är långt ifrån human när man förlägger 25 familjer i en barack utan vatten och med mycket liten värme. Man hyr fortfarande färjor, plattformar. Senast i september månad hyrde man en sådan i Helsingborgs hamn. Jag tror inte att någon svensk skulle acceptera att bo där mer än en timme.

Asylärenden behandlas fortfarande som ett rent lotteri. Varför säger jag det? Det säger jag av det skälet att jag vet detta. Invandrarverkets egen läkare säger att det är på det sättet, och han vet ganska mycket om det här.

Jag har sett så många fall som är häpnadsväckande. Det fanns tre rumäner som begick brott under hela den tid de fanns här. De fick stanna. Däremot fanns det turkbulgarer som plockade burkar och gjorde allt för att försöka hjälpa till, trots att de inte fick arbeta. De fick vänta i två och ett halvt år, sedan blev de utskickade. Det lönar sig alltså att begå kriminella handlingar, och det är tyvärr många som har sett detta.

Man uppmanar folk att demonstrera mot rasisterna i Sverige. Jag vill påstå att man i stället skulle demonstrera mot de politiska besluten. Det finns väldigt få rasister i det här landet. Däremot har vi gett dem väldigt många argument.

Jag talar ofta med huliganerna på läktarna under ishockeymatcherna för att få klart för mig: Vad är de förbannade på? Jo, det är den ekonomiska biten i flyktingpolitiken, hur mycket pengar som slarvas bort.

Ännu i dag, eller i förra veckan, hyrde man dyra lägenheter. Man hyr dyra hotell trots att man haft vetskap om att flyktingströmmen skulle öka. Man lägger ut hundratals miljoner på människor för att de kanske inte tycker om att bo ihop med andra. Vissa flyktingar har lärt sig detta. Man bråkar, och då får man bo på enskilt hotell. Bara en enda anläggning i Mariestad har förbrukat 560 000 kr. på detta sätt, och det är utöver flyktingförläggningens kostnad. Man fick alltså eget rum på hotellet. Det är sådant som det svenska folket är förbannat på. Det är det som skapar rasismen.

Regeringen har efter tre månader inte gjort någonting när det gäller tem-

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

porära arbetstillstånd. Det är fortfarande förbjudet för flyktingar att hjälpa till. De får inte ens städa sin egen anläggning.

Man sade att man skulle införa lån i stället för bidrag. Det har man gjort till en viss del. Det senaste jag såg var att 52,5 milj. kr. hade använts till lån av en budget på 4,5 miljarder. Det har tydligen inte fungerat speciellt bra.

En annan sak som faktiskt irriterar mycket gäller hemspråksundervisningen. Även flyktingar och invandrare tycker att det är fel med hemspråksundervisning. Det är bara en kategori som vill ha den kvar, nämligen hemspråkslärarna. Den kostar mycket pengar, och den försvårar också för invandrarna att lära sig svenska språket. Jag talade med en körskolelärare som även var med när ungrarna kom till landet. Han sade att det är mycket svårare att lära invandrare i dag att köra bil. Det tar mycket längre tid. Det trodde han berodde på just hemspråksundervisningen.

Jag var inne på kriminaliteten förut. Det finns tyvärr väldigt många som utnyttjar vårt generösa system. De spekulerar helt enkelt genom att komma hit och vara här från ett halvår och upp till två år – handläggningstiden är ju ofta så lång – och begår en mängd brott. Detta har faktiskt ingen betydelse när handläggningstiden är ute och man skall bedöma om de skall få stanna, utan det sopas under mattan. Det är inte frågan om stölder på 1 000 kr. eller 10 000 kr. utan det är oftast organiserade stölder som alltså inte ger några prickar. Det är också någonting som skapar rasism.

Det finns många som utnyttjar vårt system till att turista här. Man spekulerar helt enkelt i att man kan vara här under en tid och få semestern betald, sedan åker man vidare till Norge. Detta är mycket vanligt.

Om vi nu skall gå in på den ekonomiska delen skall ni veta att en flykting faktiskt kostar lika mycket som en riksdagsman. Därför är det viktigt att vi ser till att få ner handläggningstiderna.

Till sist vill jag ställa en fråga: Är det rimligt att en tjänsteman på invandrarverket kan slarva bort 100 milj. kr. på mindre än ett år? Jag vill ha svar på detta.

Anf. 18 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag kan bara konstatera att det inte fanns mycket till politisk inriktning eller politisk vilja i Birgit Friggebos svar. När det gäller det internationella samarbetet och den internationella samverkan säger Birgit Friggebo i svaret att man skall verka internationellt för en reglering av skyddet för de personer som faller utanför Genèvekonventionen.

Sedan talas det om OAU, och då frågar jag: Har jag uppfattat invandrarministern rätt att den borgerliga regeringen tänker arbeta för en konvention för Europa liknande den som finns inom OAU? Folkpartiet har i en motion till den flyktingsskrivelse som den förra regeringen lade fram i våras, föreslagit att man skall ha en gemensam praxis i asylärenden i Europa och att det borde förankras i internationell rätt genom att man inrättar en europeisk domstol där man kan överklaga beslut i flyktingärenden. Är det också en fråga som invandrarministern tänker driva i internationella sammanhang?

När det sedan gäller EG och samarbetet har ju folkpartiet ofta talat om EGs hårda flyktingpolitik. Under förra mandatperioden talade folkpartiets

talesman med stor känsla om det "fortress Europe" som EG-länderna håller på att bygga upp. Jag noterar att folkpartiet tydligen har bytt ståndpunkt här.

När det sedan gäller viseringstvånget glider invandrarministern undan i sitt svar. Där kan jag bara se att Berith Eriksson inte har fått något svar på sin fråga om visering. Folkpartiet har ju alltid krävt att visumtvånget skall upphävas eftersom visering hindrar människor från att fly till Sverige.

När det gäller advokatjourerna har den diskussionen pågått i många år, precis som Berith Eriksson säger. Man diskuterar inom invandrarverket och Advokatsamfundet vem som egentligen skall ha ansvaret och vem som skall svara för kostnaden eftersom en sådan här advokatjour naturligtvis inte är gratis. Även där har folkpartiet, i en partimotion med Bengt Westerberg som första namn, krävt att man skall inrätta en advokatjour så att asylsökande får juridiskt biträde redan vid gränsen.

Invandrarministern har inte heller svarat på frågan om rättssäkerheten som Berith Eriksson ställde. Det är märkligt eftersom Birgit Friggebo i ett pressmeddelande i går sade att hon skall verka för att stärka rättssäkerheten i asylärenden. Det vore intressant att få veta på vilket sätt och på vilka punkter som rättssäkerheten inte fungerar tillfredsställande i dag.

Det är bara att konstatera att folkpartiets flyktingpolitik i opposition har varit en helt annan än den man nu för i regeringsställning. Men så är det kanske när man har ansvar för verkligheten.

Sedan skulle jag vilja sluta med att säga till Bert Karlsson – det är visserligen inte Bert Karlsson och jag som skall debattera – att han säger att han kan de här frågorna, men jag tvivlar mycket starkt på det. Jag vill uppmana Bert Karlsson att inte sprida fördomar från den här talarstolen.

Anf. 19 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Först till den stora och viktiga frågan, nämligen det internationella samarbetet. Det är naturligtvis bara en rännil som kommer hit till Sverige och söker skydd. Många fler kommer till andra länder i Europa. Där har Sverige en viktig roll att spela när det gäller att initiera, ta upp och driva frågor om bl.a. ökad rättssäkerhet. Det gäller även frågan om att hitta skyddsregler som går utöver Genèvekonventionen. Alla i denna sal vet att detta är ett mycket svårt arbete med de hårdnande attityder som finns i Europa. Låt oss inte dölja det. Vi kan inte göra någonting annat än att vara aktiva och driva detta. Jag har intensifierat det politiska deltagandet i det internationella samarbetet.

När det sedan gäller visum- och transportkostnadsfrågorna kan det vara ett problem med den här kombinationen. Jag har alltså aviserat i svaret att jag är beredd att se över denna fråga.

Hans Göran Franck börjar med att säga att svaret speglar att regeringen har en ambition att lösa problemen. Ja, den finns.

När det gäller frågan om offentligt biträde har jag noterat att det ibland kan ta lång tid att få besked från invandrarverket. Det är mot den bakgrunden som jag har aviserat att vi, i samband med att vi ser över invandrarverkets roll när det gäller mottagningsverksamheten, även skall ta upp den här frågan. Jag är också inriktad på att ta upp den fråga som Hans Göran Franck

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

nämnde, nämligen om invandrarverket skall syssla med alla frågor eller om man skall göra någon uppdelning. Jag är beredd att pröva den frågan.

Sedan, Bert Karlsson, tror jag att det är litet farligt att vi politiker – för nu är Bert Karlsson också politiker, vald av en del av svenska folket – börjar tala om att en del av oss vet mer om verkligheten än andra. Det finns många bland riksdagens ledamöter som har suttit här i många år. De har fått brev oavbrutet i många år. Det finns många riksdagsledamöter som engagerar sig personligen i enskilda flyktingfall. Jag vet det. Varje gång jag kommer till riksdagen är det någon riksdagsledamot, ibland flera, som tar upp enskilda fall till diskussion. De vet verkligen hur det ser ut i verkligheten för de personer som söker skydd här i Sverige.

Det finns inget i svaret som säger att flyktingmottagandet är humant. Det står att regeringen avser att föra en flykting- och invandrapolitik som skall präglas av humanitet.

Jag har varit mycket kritisk angående flyktingmottagandet, inte minst det som hänger samman med den långa väntetiden. Det är inhumant mot de människor som tvingas att vänta långa tider på besked. Det kostar också mycket pengar, och människorna får inte arbeta för att kunna försörja sig. Syssellosheten är ett problem för dessa människor. Det är mot den bakgrunden som regeringen har aviserat att vi skall se över mottagningsverksamheten, i stället för att ägna oss åt det socialistiska, planmässiga mottagandet att flytta människor från slussar till förläggningar och ut till kommuner. Sådant fördyrar verksamheten och tillåter inte dem som söker skydd att i största möjliga utsträckning ordna sina förhållanden själva. Jag tror inte att det går att överlåta hela ansvaret, men dock till dem som har den möjligheten.

Regeringen har brutit ut förslagen om möjligheterna att försörja sig och arbeta under väntetiden ur den utredning som nu ser över frågan om sysselsättning för dem som söker asyl. Det är meningen att departementet självt skall snabbbehandla den fråga som handlar om möjligheten att få ett arbets-tillstånd på den reguljära arbetsmarknaden.

Regeringen har suttit i två månader, inte tre, Bert Karlsson.

Jag tycker att det är bra att människor demonstrerar, som Bert Karlsson säger, mot de politiska beslut som inte är bra. Men då skall man inte kritisera avarterna av svenskt flyktingmottagande och sedan krypa bakom de argumenten, när man i själva verket inte vill ha hit människor över huvud taget. Jag tror att sådant förekommer.

Bert Karlsson ägnar sig, med hjälp av sin attityd till frågorna, att sprida felaktig information och uppammar främlingsfientlighet. Han säger att det har ingen betydelse om människor begår brott för bedömningen av om de får stanna här eller ej. Detta är helt fel. Även om någon har väntat länge och alltså skulle ha skäl att stanna enligt den praxisen, får den personen inte tillstånd att stanna i Sverige om han har begått brott. Det behövs inte ens en dom. Enbart misstanken och en förundersökning om brott kan vara skäl till att inte få tillstånd att stanna i Sverige.

Maud Björnemalm beskriver mitt svar på ett helt annat sätt än vad Hans Göran Franck gör. Det tycker jag är svar nog till Maud Björnemalm. Mot bakgrund av hur i vissa avseenden den socialdemokratiska regeringen hante-

rade dessa frågor, är det inte mycket att ta fasta på i Maud Björnemalms inlägg i denna kammare.

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Anf. 20 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Eftersom det var jag som skrev interpellationen, kanske det är jag som skall påpeka för Bert Karlsson att en interpellation i regel handlar om vissa specifika frågor. Den här interpellationen handlar om just rättsfrågorna i asylhanteringen. Det är de frågorna vi debatterar.

Jag föreslår att Bert Karlsson skriver en interpellation om just invandrarverkets upphandling. Det är en debatt som jag mycket gärna deltar i. Jag är mycket kritisk mot invandrarverkets upphandling, och jag har gått så långt att jag har föreslagit att kommunerna skall få ta över den verksamheten. Det är inte bara för att invandrarverket gör dåliga upphandlingar, utan jag anser att invandrarverket inte klarar tillsynen över sina förläggningar längre.

Jag går vidare till Birgit Friggebo. Man får verkligen hoppas att Sverige kan påverka den lagstiftning som är på gång ute i Europa. FNs flyktingkommissarie är mycket bekymrad inför bl.a. EGs försök att med hjälp av sanktioner mot transportörer hindra flyktingar från att komma till ett annat land. Flyktingkommissarien säger att Genèvekonventionen sätts ur spel.

Jag inser ju också att för den skyddsbehövande är det bättre om vi kan påverka EG ett snäpp längre i rätt riktning än om Sverige ensamt har en något bättre flyktingpolitik. Jag håller med om och förstår mot den bakgrunden att det är inte lika lätt att helt utgå från folkpartiets motion. Vi i vänsterpartiet ställer oss helt bakom den motionen. Folkpartiet krävde i motionen om invandrings- och flyktingpolitik att sanktionerna mot flygbolagen måste avskaffas. Vi här i Sverige kanske kan göra det, samtidigt som vi försöker att påverka EG.

Det finns advokatjourer för brottsmål, och det är verkligt hög tid för advokatjourer även när det gäller flyktinghanteringen.

Jag hoppas att det inte blir Ny Demokrati som får möjlighet att ha för stor inverkan i dessa frågor, såsom man uttalade sig i går i TV att man vill ha.

Anf. 21 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Birgit Friggebo frågar vad vi kan göra. Det gäller situationen i Europa. Jag säger det jag har sagt tidigare och som jag vet har framförts från folkpartiets sida. Det är viktigt att göra markeringar i dessa frågor och ta upp dem på högre nivå. Vi har av och till föreslagit att statsministrarna skall ta ett ansvar när det gäller flyktingfrågorna och när det gäller kampen mot rasismen.

Jag tror att det är viktigt att av och till lyfta upp dessa frågor på en högre nivå för att på det sättet inskräpa regeringarnas ansvar.

Det var ett slag under bältet från Birgit Friggebo när hon talade om att det finns en socialistisk flyktingmottagning. Sedan skulle det finnas någon annan typ. Det handlar om att förbättra och effektivisera flyktingmottagningen, men naturligtvis också att göra den mindre byråkratisk. Jag anser att vi kan föra en diskussion om detta utan sådana politiska förtecken.

Jag vill göra ett tillägg till den fråga som togs upp om muntlighet. Den frågan finns med i interpellationen. Först och främst är jag bekymrad över

Svar på interpellationer

att lagstiftarens avsikter när det gäller muntlighet inte har uppfyllts. Det förekommer i mycket liten utsträckning. Det medges också. Nu skall det bli en del försöks- och utbildningsverksamhet på området. Det finns all anledning att följa upp den här verksamheten och se hur den utfaller och att den sköts på ett snabbare och effektivare sätt än advokatjourerna.

Men jag vill dessutom nämna att det är en mycket olikartad behandling när det gäller den fråga som Berith Eriksson tog upp, om bandinspelningar. I Malmö används t.ex. bandinspelning till 50 %. I Göteborg förekommer bandinspelning nästan aldrig; i 99–100 % av fallen använder man inga bandinspelningar. Invandrarministern bör se över detta, så att vi får likformighet i reglerna.

Till slut: Jag tycker att Bert Karlsson inte skall stå här och vara förmäten och tycka att han vet allt – vara besserwisser. Det är många här i riksdagen som har mycket god kontakt med invandrare och flyktingar; åtskilliga har också yrkesverksamhet på detta område. Att göra som Bert Karlsson här gör befördrar inte en saklig debatt.

Anf. 22 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Det är säkert flera riksdagsledamöter som har kontakt med flyktingar. Men det låter faktiskt inte så när saker och ting beskrivs här. Det är rätt förvånande att när man beskriver faktiska fall, beskriver verkligheten – då är det fördomar. Och diskuterar man över huvud taget flyktingpolitik, då är man rasist. Detta är ju fantastiskt.

Jag har naturligtvis ingenting emot att folk demonstrerar mot rasister, jag tycker att de är fruktansvärda. Men man måste ju då se till att de inte har argument; det är det jag vill peka på. Ta bort argumenten, så får vi inga sådana här rasistiska tendenser! Jag vill påstå att de tendenserna kommer att öka om vi inte gör något åt detta.

Jag fick naturligtvis inget svar av Birgit Friggebo på frågan om allt det här slöseriet skall fortsätta, om man kommer att göra något åt det, och om man över huvud taget är intresserad av att ta reda på om det jag säger är riktigt. Det är väl ganska intressant att ta reda på om en tjänsteman slarvar bort 100 milj.kr. på mindre än ett år. Jag tycker att det vore oerhört viktigt. Skulle det vara ett rån här ute på 50 milj.kr., garanterar jag att hela Sveriges polis-kår hade jagat förövarna. Men när en tjänsteman slarvar bort pengarna är det tydligen legalt – man svarar inte ens.

Det var också intressant att man inte sade om man skulle göra någonting åt temporära arbetstillstånd. När det gäller hemspråksundervisning fick jag inte heller något svar. Men jag vet att det finns en utredning som säger att inte ens flyktingarna och invandrarna själva i dag går i någon större utsträckning på de här kurserna. Däremot fanns det tidigare ett förslag, som jag hade väckt, om att man omedelbart skulle ge invandrarna en språkkassett på resp. språk när de kom till landet. Det hade kostat invandrarverket ungefär 12 kr., en mycket billig investering. Men det var man inte ett dugg intresserad av. Det finns alltså många frågetecken.

När det gäller bedömningen av när vederbörande begår brott, vill jag säga att det inte är sant vad som här påstods. Jag har så många exempel på folk som har satt i system att begå brott i Sverige och som har fått uppehållstill-

stånd. Senast var det de här knarkarna – jugoslaverna – som sitter i Thailand. De kommer tydligen att få uppehållstillstånd trots att de satt inne, dömda till tolv år för knarkaffärer.

Men det skulle vara mycket intressant att någon gång få svar på frågan om slöseriet inom invandrarverket – och om man från riksdagens sida är intresserad av att ta reda på om det är sant eller ej.

Anf. 23 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Herr talman! Jag förstår att Birgit Friggebo inte vill kommentera mitt inlägg, eftersom det handlar om folkpartiets roll och folkpartiets inflytande på flyktingpolitiken i den nuvarande borgerliga regeringen.

Jag tycker att det är bra att man skall se över invandrarverkets roll och se över flyktingmottagandet, och det är bra att man diskuterar detta. Och det är bra att man försöker komma till rätta med de långa väntetiderna; det har man ju försökt under många år med olika åtgärder.

Men jag tror inte att man löser problemet med de långa väntetiderna genom att låta de asylsökande arbeta. Dessutom har jag svårt att se hur det skall gå till, åtminstone i den nuvarande situationen på arbetsmarknaden. Vi vet att arbetslösheten är mycket hög bland "gamla" invandrare och flyktingar. Den är dubbelt så hög bland invandrare och flyktingar som bland svenska medborgare. Dessa människor måste man ju försöka hjälpa i första hand, tycker jag, i stället för att ge de asylsökande arbete.

Sedan kan man ju också, Birgit Friggebo, i den hårda situation som råder på arbetsmarknaden, fundera över hur det här påverkar den våg av främlingsfientlighet som vi för närvarande har i landet.

Anf. 24 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman, ledamöter, statsråd! Piken var ganska fin, Birgit Friggebo, men jag förstod vad ni menar.

När man inte vill se sanningen i ögonen, blir det emellertid på det här sättet. Jag tycker att vi här i dag har hört en debatt som har urartat till just ingenting. Man skall sätta till utredningar, och man skall göra det och det. Kan man inte klart och tydligt inse att det har gått snett i vår invandrar- resp. flyktingpolitik?

Jag har också stor erfarenhet av detta. Jag har jobbat utomlands, bland utlänternas befolkning i Asien och Afrika, litet överallt – och också här hemma. Men när jag försöker lägga fram sanningen, så förvanskar man den. Massmedia är specialister på att förvanska sanningen. Man är inte intresserad av sanningen. Men jag står här endast för att sanningen skall segra till slut. Jag tycker att om vi skall representera Sveriges folk, då skall vi också göra det. Vi skall vara stolta över detta, och vi skall sluta lura oss själva. Ett land som inte kan ta hand om sina egna – hur skall man kunna begära att det skall ta hand om andra människor? Det har jag aldrig begripit.

Jag har pratat med många invandrare. De förstår mig fullständigt och håller med mig till hundra procent. Det här som vi håller på med i dag, det går inte. Det är en böld som håller på att spricka. Vi bör lägga fram alla problem på bordet nu – inte i morgon, och inte efter en massa utredningar. Talet om utredningar får mig nästan att skaka. Det är som att smyga undan.

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

Vi kan ta demonstrationerna nere i Malmö. Det är demonstrationer mot regeringens handlingsförlamning. Gör vi ingenting, kommer det att bli mer. Jag föreslog i en debattartikel att man skulle stoppa invandringen, låt oss säga ett år framåt – så nära noll som möjligt. Varför? Jo, av den enkla anledningen att man måste ta tag i de här problemen. Gör ett regelsystem, och hela köret! Då blir det inga problem. Detta förstår flyktingarna. Och framför allt: Förklara för vanligt folk! Tiotusentals människor går ut i arbetslöshet, och så kommer det in lika många som inte har jobb. Det fungerar inte.

Det är här inte fråga om rasism eller något liknande, utan detta är en verklighet. Det är egentligen inget hån mot någon av er i denna sal, men på något sätt lever ni i en för trygg värld här inne. Gå ut på gator och torg och prata med folk! Vi är tillsatta av folket, och då skall vi handla därefter.

Jag hoppas att någon kan ta tag i det här och ordna en öppen debatt. Jag tvivlar på massmedia och den ärlighet som jag har växt upp i. Men vi gör ett försök, så får vi se. Kom ihåg att vi inte skall kasta skit på varandra, utan vi skall jobba ihop!

Anf. 25 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Om Hans Göran Franck störs av orden socialistisk och planmässig, kan jag gå med på att också använda ordet byråkrati. Det intressanta är att systemet för mottagande är alltför oflexibelt och ger för litet utrymme för enskilda människor att ta tag i sin situation och hjälpa sig själva.

När det gäller möjligheterna till bandinspelning visar Hans Göran Francks uppräknings att det inte är någon principiell fråga, huruvida man skall ha bandinspelning eller inte. Det är en praktisk fråga hur det faktiskt går till. Det är viktigt att man får en bra dokumentation. I Danmark har man t.ex. den ordningen att den asylsökande själv får skriva ner sin berättelse. Det är viktigt att man får ett system som gör att dokumentationen blir bra.

Herr talman! Det har ställts en interpellation till mig som handlar om vissa saker. Nu har diskussionen svällt ut till att gälla flyktingmottagandet över huvud taget. Jag är beredd att delta i en sådan diskussion, men det kan vara bra att den förbereds på bättre sätt.

Jag uppfattar inte Bert Karlssons inlägg på annat sätt än att han inte vill höra på de svar han får. Han säger att jag inte har tagit upp frågan om temporära arbetstillstånd, när jag just har stått i talarstolen och sagt vi har brutit ut just denna fråga från utredningsverksamheten för att omedelbart på departementet ta fram ett förslag till temporära arbetstillstånd, för att de asylsökande skall kunna arbeta under väntetiden.

Bert Karlsson vill att jag skall uttala mig om en enskild, icke namngiven tjänsteman på en myndighet som har handlagt ekonomiska frågor och att jag skall ta för gott hans uppgifter och fördöma detta. Detta är ett fullständigt orimligt krav från en riksdagsman gentemot en minister. Så sköter inte en ansvarsfull regering sina uppgifter.

Bert Karlsson säger att han inte har fått något svar när det gäller slöserifrågorna. Vi har sagt att vi skall se över flyktingmottagandet därför att det kostar mycket, därför att folk får vänta länge.

Gång på gång får han svar. Men han vill inte höra svaren, därför att han vill fortsätta med sin egen kampanj.

Till Maud Björnemalm vill jag säga att det inte finns något i detta interpellationssvar som på någon punkt tar tillbaka det som folkpartiet har drivit i opposition i denna riksdag. Det är viktigt för mig att konstatera det, för det ger mig en bas för att inom regeringen och riksdagen arbeta för bättre förhållanden när det gäller flyktingpolitiken. Problemet är, Maud Björnemalm, att folkpartiet inte har majoritet i denna riksdag för att få igenom alla sina förslag.

John Bouvins inlägg är litet svårt att besvara, eftersom han inte ställde några särskilda frågor. Han hade ett förslag, att vi skulle stoppa de asylsökande under ett år framöver. Jag skulle vilja fråga hur det påverkar t.ex. kriget i Jugoslavien, om Sverige totalstänger sina gränser. Skyddsbehovet hos människor avgörs av helt andra saker än om Sveriges riksdag skulle fatta beslut om att sätta upp en järnridå gentemot andra länder.

Tredje vice talmannen anmälde att Maud Björnemalm anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 26 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag vill först till Birgit Friggebo säga följande angående bandinspelningarna. Ett förslag som har utarbetats går ut på att den asylsökande skulle ha en kopia och utredningen en, för rättssäkerhetens skull.

Jag känner däremot att jag vill kommentera John Bouvins inlägg. Han har ju varit ute i världen, och då vet han att världen inte fungerar för majoriteten av världens befolkning. Det vi håller på med i detta hus är i regel att kivas om hur vi skall fördela vårt välstånd. Men denna fråga, asylpolitiken, ligger utanför detta. John Bouvins förslag handlar om att vi skall kliva av de internationella åtaganden som vi har gjort när vi har ratificerat internationella konventioner. Jag tycker att man från Ny Demokratis sida skall tala klarspråk och säga: Vi tycker att Sverige skall meddela till FN och andra internationella fora att vi inte längre kommer att följa de konventioner som vi har undertecknat.

Jag tycker att det är ganska jobbigt när Ny Demokratis representanter i debatt efter debatt är både oförskämda och ohederliga och utgår från att de är de enda personerna i detta hus som har kontakt med människor utanför. På den punkten saknar Ny Demokrati verklighetsförankring. När man kommer med sådana svepande påståenden, måste man framföra vad man har för belägg för dem.

Att vi har en överorganiserad flyktingmottagning i dag och att arbetet verkligen måste sättas i gång, har vi nästan alla i denna kammare varit överens om. Den organisation som den förra riksdagsmajoriteten byggde upp utgick från ett visst antal människor. Man skulle bygga en organisation där man skulle stoppa in ett visst antal människor, av olika skäl. Jag har en känsla av att det är ungefär den modellen som Ny Demokrati vill ha. Man går ofta ut och talar om ett visst antal människor.

Anf. 27 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tycker också att det är viktigt i detta läge att inte bara själv medverka, utan att man från samhällets sida ger uppmuntran och stöd

åt den frivilligrörelse som finns bland de humanitära organisationerna för att göra enskilda insatser. Det är just de kontakter som sker på den grunden som skapar en förbättrad inställning, inte de här svepande, litet småaktiga huggen som kommer i denna debatt från visst håll. Det är andefattigt när man inte har mera att komma med än att säga att man skall stoppa all invandring under ett år. Det bottnar också i en syn som vittnar om att man inte alls begriper dessa problem.

Det finns länder som har mer eller mindre restriktiv flyktingpolitik. Det finns länder i Europa, exempelvis Italien, som tidvis har haft en mycket restriktiv politik. Invandringen kommer ändå, men invandrarna går under jorden. I många delar av världen blir det på det sättet. Olika grader av restriktivitet som går för långt, som går till ytterligheter, leder till att man får ett underjordiskt proletariat av människor som lever illa. Det är den i absolut särklass sämsta invandrapolitiken.

Slutligen vill jag säga att jag verkligen hoppas att Birgit Friggebo står fast vid att se till att denna utredning om arbete åt asylsökande blir prövad i en saklig anda – att den genomförs utgår jag från. Det är viktigt att vi får ett konstruktivt förslag på den punkten. Man säger ibland att det stora felet är att de asylsökande går här och inte gör någonting. I nästa stund är felet att de skall göra någonting. Det är ingen ordning på argumenteringen ibland. Jag vill starkt förorda att vi får ett bra förslag som gör att de asylsökande skall kunna delta i sysselsättningen.

Ett land löser inte sina sysselsättningsproblem genom att minska befolkningen, inte heller genom att öka den. Det är ett gammalt, suddigt teoretiskt tänkande som ligger bakom detta. Det skall inte vara vägledande.

Anf. 28 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Hans Göran Franck sade att det var ett suddigt tänkande. Jag tycker att hela han var suddig. Jag förstod inte någonting. Men det kanske är meningen.

Jag glömde att tacka folkpartiet tidigare för att vi tydligen har blivit erkända som politiker. Det är inte alla i det partiet som har gjort det eller över huvud taget räknar med Ny Demokrati.

Jag krävde inte att någon enskild tjänsteman skulle fördömas. Jag krävde en undersökning. Jag kan tillställa er min senaste bok Skandal. Där har ni alla siffror och även namnet på tjänstemannen, så det går litet fortare. Det är ofta så här när ni skall göra någonting.

Det har nu gått tre månader sedan borgerligheten kom till makten. Man säger att frågan om temporära arbetstillstånd skall utredas. Så säger man till pensionärer också. När man vill gömma sig bakom någonting och ändå säga att man har gjort något, säger man: Vi skall utreda det här. Men det här är så solklart, så det kan man genomföra omedelbart.

Det är ganska förvånande att svenska folket inte reagerar mer. Häromdagen hade vi en diskussion om hur en höjning av barnbidragen skulle finansieras. Det gällde 2 miljarder. Då skall man tänka på att flyktingpolitiken kostar ca 14 miljarder och u-hjälpen 14 miljarder. Det är 28 miljarder. Tänk på det, när det slarvas bort pengar! Man får ingen förståelse från barnfamiljer och pensionärer när de ser att pengarna slarvas bort. Därför är svaret på frågan

om slarvet med skattebetalarnas pengar oerhört viktigt och det som irriterar allra mest.

Att det är misär i världen vet jag. Jag har faktiskt också varit ute och rest en del och sett det. Det finns många länder som vi skulle behöva hjälpa. Då räcker det inte med att ta emot 25 000 – 30 000 flyktingar. Vi borde ta emot 25 miljoner. I öst finns enorma problem. Som ni vet får i stort sett ingen komma hit från det gamla Sovjet, Bulgarien, Rumänien osv. De tas inte emot. Det är inte av det skälet man får stanna här i landet. Jag tycker att det är dumt när man tar upp detta. Självklart vet alla att det är misär i världen och att vi bör ställa upp. Men det vi irriterar oss på är när man slarvar bort pengar och de inte kommer fram. Jag vill ha svar på när detta skall stoppas.

Jag har inte sagt att vi skall fördöma den enskilde tjänstemannen i dag, men jag vill ha en undersökning om ifall det jag säger är riktigt eller ej.

Anf. 29 JOHN BOUVIN (nyd):

Herr talman! Vi måste skilja på flyktingar, invandrare, asylsökande och allt vad det kan vara. Att blanda in Jugoslaviens krigstillstånd är fel – det är en helt annan historia. Om vi nu skall försöka få ordning på det här, som man gör i verkligheten och tar sak för sak, kan vi börja med att titta på vissa fakta. Sverige har en utlandsskuld på 600 miljarder och ett budgetunderskott på 50 miljarder i år, hur mycket det blir nästa år vet vi inte. Arbetslösheten ökar. Men här talar vi om temporärt arbetstillstånd för den ena eller den andra. Först och främst måste vi få snurr på industrin så att det bara ryker om den. Får vi inte snurr på industrin, kan vi glömma alltihop. Då blir Sverige ett u-land. Då vill jag se dem som tar emot oss när vi kommer med handen i fickan och inte vill arbeta, för det får man ju inte göra här i Sverige, utan man skall ligga lågt.

Beträffande asylsökande och flyktingpolitik tror jag att om vi hade hållit oss till FN:s flyktingkonvention, hade vi kanske inte haft dessa problem i dag. Men vi har inte gjort det, utan vi skall lägga en så stor vikt vid humanitet och tillåta anhöriginvandring. Förra året kom det hit 22 200 anhöriga till dem som redan är här. Visst är det humant på ett sätt, men hur är det med alla de andra som är kvar i sina länder och inte kan komma hit därför att de inte har anhöriga här? Jag vill påstå att vi kunde kanske hjälpa 10, 15, 20 eller 30 gånger fler människor i närheten av deras egna länder.

Jag hoppas att denna debatt blir en början till något gott. Vi kan börja lägga fram problemen som de är i stället för att lägga dem åt sidan och tala om att den och den inte har någon verklighetsförankring. Nåväl, vi får se. Jag har i alla fall gjort så gott jag kan. Jag var över huvud taget inte förberedd inför debatten, men jag kände mig tvungen att hoppa in.

Jag uppmanar samtliga ledamöter att ta itu med problemet. Att gå ut med en manifestation är ganska bra, men då har man inte rent samvete. Vi måste verkligen ta itu med problemet och se vad vi kan göra. Är det humant att låta alla dessa människor sitta i flyktingläger? Det finns en kroat i Halmstad som varit i Sverige i fem år, men som fortfarande inte vet vad han skall göra. Är det humant? Det tycker inte jag. Är det humant att låta asylsökande sitta i läger som djur? Det tycker inte jag!

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

Anf. 30 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Först till Hans Göran Franck. Vi har en utredning som skall syssla med sysselsättnings- och arbetsfrågor för de asylsökande. Där kommer vi att göra så att vi bryter ut frågan om möjligheten till temporärt arbetstillstånd på den öppna marknaden. Det skall inte till någon ytterligare utredning, utan departementet kommer att direkt ta fram ett eget förslag. Där emot kommer utredningen att fortsätta med sysselsättningsfrågan, eftersom alla inte kommer att kunna få arbete på den öppna marknaden. Vi lägger vikt vid det arbete som sker inom den utredningen.

Jag noterar att Bert Karlsson har lämnat kammaren. Han vill alltså inte höra kommentarer till det han sade. Han talade om att en tjänsteman har slarvat, men själv slarvar han i allra högsta grad med sanningen. Han framhårdar i att regeringen har suttit i tre månader, trots att den suttit i två månader. Han påstår att flyktigmottagandet kostar 14 miljarder när det kostar 7 miljarder. Han påstår att jag har sagt att vi skall utreda frågan om temporärt arbetstillstånd när jag har sagt att departementet omedelbart skall ta fram ett förslag om hur detta skall gå till. Sådana personer är det faktiskt ganska svårt att diskutera med. Det finns ingen grund, ingen gemensam verklighetsuppfattning att utgå från, inte ens om hur länge regeringen har suttit. Hur skall man då kunna debattera så allvarliga frågor som att människor söker skydd i detta land och hur det skall gå till?

Herr talman! Jag är väldigt ambivalent när det gäller om jag över huvud taget skall gå in i en diskussion med John Bouvin. Han säger att han inte ens förberett sig för denna debatt. Han är vald av svenska folket och kvitterar ut ett arvode från riksdagen, något som i andra sammanhang kritiserats av Ny Demokrati. Men han besvarar sig inte ens med att förbereda sig för en debatt, sätta sig in i saken, utan han kommer med oerhört svepande uttalanden, som inte leder någonvart, inte för denna fråga fram en millimeter. Han svänger fram och tillbaka. Jaså, är det krigstillstånd i Jugoslavien, och har detta med asylsökande och skyddsbehov att göra? frågar han. Det är en helt annan sak, påstår han, när det är precis detta det handlar om, om människor som är jagade och söker skydd. Frågan är om vi skall ge dem detta skydd i Sverige.

John Bouvin säger att vi lägger stor vikt vid humanitet. Ja, det är precis vad vi skall göra. Vi välkomnar kritik från nyd i det avseendet, om det är så han menar att debatten skall föras.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1991/92:42 om patentfrågor i biotekniksammanhang

Anf. 31 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Lennart Daléus har frågat mig i vilka internationella sammanhang som Sverige deltar där patent på gentekniskt förändrade organismer, isolerade, naturligt förekommande organismer, delar av mänsklig arvs-massa eller hormoner framställda med hjälp av sådana delar diskuteras. Han

har också frågat vilka uppfattningar i de aktuella patentfrågorna som Sverige framför i dessa sammanhang och om Sveriges deltagande i de internationella diskussionerna medför något bindande ställningstagande.

I de nyligen avslutade EES-förhandlingarna har immaterialrätten utgjort en viktig del. Och i det protokoll till EES-avtalet som behandlar immateriell äganderätt anges att EFTA-staternas rättsregler skall överensstämma med de bestämmelser om immaterialrätten som finns i den europeiska patentkonventionen. Men som bekant är ju den svenska patentlagen sedan länge harmoniserad med denna konvention, varför detta inte innebär några nya förpliktelser för Sverige. Några särskilda uttalanden om patentering av levande materia m.m. har därför inte gjorts i detta sammanhang.

Också inom ramen för de pågående GATT-förhandlingarna, den s.k. Uruguayrundan, diskuteras immaterialrättsliga frågor. En viktig fråga i dessa förhandlingar är i vilken utsträckning medlemsstaterna i sin nationella lagstiftning skall kunna undanta vissa uppfinningar från patenterbarhet. Såvitt avser biotekniska uppfinningar har vissa i-länder föreslagit en text som i sak nära ansluter till artikel 53 b) i den europeiska patentkonventionen med särskilda övergångsregler för u-länderna.

Andra länder, däribland u-länderna, vill ha möjlighet att undanta växter och djur, inkl. mikroorganismer, och delar därav och förfaranden för deras framställning. Såvitt avser biotekniska uppfinningar skall enligt dessa länders mening ytterligare undantag tillåtas.

Hur än bestämmelsen slutligt kommer att se ut torde den under inga förhållanden ålägga oss att vidga möjligheterna att patentera alster av det slag som Lennart Daléus nämner i sin interpellation. Det har därför inte heller i detta sammanhang funnits anledning för Sverige att inta någon ståndpunkt i dessa frågor.

Under den föregående regeringens mandatperiod förekom det vid ett tillfälle att det från svensk sida framfördes synpunkter på patentering av sådana alster som avses med interpellationen.

Våren 1989 hade svenska immaterialrättsexperter tillfälle att tillsammans med tjänstemän från övriga EFTA-stater yttra sig över det direktivförslag rörande rättsskydd för biotekniska uppfinningar som lades fram av EG-kommissionen hösten 1988. De svenska experterna framhöll då bl.a. följande. Principen att människor inte är patenterbara borde uttryckligen anges i direktivet. Såvitt avser andra högre livsformer än människor kunde det resas invändningar mot patent av olika anledningar. Det kunde av etiska skäl sättas i fråga om patent över huvud taget borde få meddelas på djur. Vid ställningstagandet till om djur skall vara patenterbara och hur långt skyddet i så fall skall sträcka sig borde man bl.a. väga in allmänhetens reaktioner liksom sedvänjor inom jordbruksnäringen. Gränsdragningen mot växtförädlarrätten borde göras klarare. Det framhölls att det var angeläget att växtförädlarrättssystemet inte försvagades.

En redovisning av de svenska experternas synpunkter till EG-kommissionen har tidigare lämnats till riksdagens lagutskott av företrädare för justitiedepartementet.

EG har ännu inte tagit slutlig ställning till direktivförslaget.

Sverige har alltså under de senaste åren inte deltagit i några internationella

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

förhandlingar som rört så speciella patentfrågor som de frågor som Lennart Daléus tar upp. Och utöver yttrandet över EGs direktivförslag till rättsskydd för biotekniska uppfinningar har det inte heller i övrigt från svensk sida framförts några synpunkter på dessa frågor.

Skulle det visa sig att det blir aktuellt för Sverige att i internationella sammanhang anlägga synpunkter på möjligheterna att patentera levande organismer, mänsklig arvs massa och liknande alster räknar jag med att finna en god grund för regeringens ställningstaganden i det som kan bli resultatet av genteknikberedningens pågående arbete.

Slutligen vill jag framhålla att regeringen enligt regeringsformen inte utan riksdagens godkännande kan ingå internationella överenskommelser som är bindande för Sverige, om överenskommelsen förutsätter att lag ändras eller upphävs eller att ny lag stiftas.

Anf. 32 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Laurén för svaret, vilket tyvärr inte är särskilt upplysande. Sammanfattningsvis sägs det ju i svaret att Sverige inte har deltagit i de sammanhang som jag har frågat om. Det sägs i svaret att Sverige inte har några synpunkter. Mera intetsägende kan det knappast bli. Och mera passivt kan det svenska agerandet – såsom detta redovisas i svaret – inte bli, och det är än värre. Här har vi ju en av de frågor som står överst på den internationella dagordningen för många som är engagerade i miljö- och framtidsfrågor. Det här är uppenbarligen en fråga som engagerar svenska folket i mycket stor utsträckning. Frågan är av vitalt samhälleligt intresse. Och i denna fråga agerar regeringen, enligt vad statsrådet Laurén säger, inte alls. Regeringen har heller inte någon åsikt här.

Två sammanhang nämns där patentfrågan är aktuell. Det ena är de nyligen avslutade EES-förhandlingarna. Där har Sverige inte agerat, eftersom den svenska lagstiftningen är anpassad till, låt oss använda det uttrycket, den anbefallda europeiska patentkonventionen. Att Sverige inte agerat i den här frågan för att förändra EPC, patentkommissionen, kan bara tolkas på det sättet att man från svensk sida i någon mening är nöjd med rådande förhållanden. Det är ett helt otillfredsställande synsätt.

Dessutom måste man fråga sig, vilket många gör – och jag måste säga att jag hade hoppats att jag skulle få ett svar på frågan: Vad är den sanna innebörden av den europeiska patentkonventionen, för att vara mycket konkret, när det gäller frågan om huruvida det skall vara tillåtet att ta patent på gentekniskt förändrade bakterier, växter och djur? Vad är den sanna inställningen enligt den europeiska patentkonventionen? Vad är, och det är än viktigare, statsrådet Lauréns och därmed regeringens inställning i frågan om huruvida det skall vara tillåtet att göra på det här sättet?

Statsrådet nämnde också GATT-förhandlingarna. Inte heller där tycks Sverige ha agerat eller anlagt någon ståndpunkt i frågan om huruvida det skall vara tillåtet eller inte att göra på nämnda sätt. Jag har ett intryck av att man på andra håll i Norden, alltså inte här i Sveriges riksdag, har nåtts av svenska förslag i de här frågorna just när det gäller GATT-förhandlingarna. Men jag tolkar statsrådet Lauréns svar som en uppenbar dementi av att Sverige har agerat och uttryckt en åsikt gentemot andra länder i frågan.

Viktigare ändå är emellertid, herr talman, att det såvitt jag förstår finns ytterligare sammanhang där patentfrågan diskuteras, t.ex. inför konferensen i Brasilien nästa år om miljö och utveckling. Då skall en konvention antas om biologisk mångfald. Uppenbarligen finns bioteknikfrågan högst explicit med, och därmed också mycket tydligt patentfrågan.

Det nämner statsrådet Laurén inte i svaret. Men såvitt jag förstår, och det intrycket har jag fått på annat sätt, har Sverige inte minst under de senaste dagarna i Genève varit representerat i förhandlingar om den här konventionen. I de förhandlingarna, liksom i tidigare förhandlingar om den här konventionen, har också biotekniken och patentfrågor diskuterats i mycket specifika och tydliga paragrafer.

Jag frågar alltså: Varför nämner statsrådet Laurén inte de här förhandlingarna eller vad Sveriges position är i de fallen? Framförs det t.ex. där åsikter som är annorlunda jämfört med de åsikter som framförs i GATT-sammanhang eller som framförts i EES-sammanhang?

Om så är fallet: Hur skiljer sig då de olika åsikterna? Och vad är regeringens uppfattning i de olika sammanhangen? Är den entydig, bör det gå att mycket entydigt ange vad man anser, och här upprepar jag, i frågan om huruvida det skall vara möjligt att ta patent på gentekniskt förändrade bakterier, växter och djur.

Statsrådet Laurén hänvisar till genteknikberedningen, och här står vi inför bekymmer. En majoritet i beredningen har ju beslutat att skjuta på tidpunkten för när man skall avlämna sitt betänkande till nästa höst. Men så, då är Brasilienkonferensen avslutad och den konvention undertecknad som rymmer frågan om patent i biotekniksammanhang! Då blir frågan: Hur kan man från svensk sida komma fram till att vi skall vara med på en konvention av det slaget om regeringen avser att invänta ett beredningsresultat som kommer nästa höst?

Herr talman! Sammanfattningsvis finns det många oklarheter i det svar som statsrådet Laurén här har lämnat, men jag hoppas att den debatt som följer skall innebära att några frågetecken kan rätas ut.

Anf. 33 BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag anmälde mig till denna debatt dels därför att detta är ett mycket viktigt område att belysa, dels därför att jag liksom Lennart Daléus och Annika Åhnberg är ledamot i genteknikberedningen.

Jag vill här förmedla att genteknikberedningen hållits informerad om det internationella arbetet, och det kommer att presenteras i betänkandet. Vi har också haft möjligheter att framföra våra synpunkter. Genom att regeringskansliet är företrätt vid sammanträdena finns det ju en brygga mellan beredningen och regeringskansliet som borde kunna förhindra olycksfall i arbetet om det skulle inträffa ett informationsglapp. Vi har också haft möjlighet, och har möjlighet, att agera om det är befogat. Men vi skall ju inte agera bara för agerandets skull.

Jag vill sedan understryka vikten av Sveriges internationella engagemang i frågorna om patent i biotekniksammanhang. Det är viktigt att vi vid Förenta nationernas konferens om miljö och utveckling 1992, som Lennart Daléus tog upp, framför vår uppfattning om vikten av att man bevarar den biolo-

giska mångfalden och tillgången till genetiska resurser och biotekniken. I detta sammanhang anser jag att det behövs klarare regler när det gäller utvecklingsländerna. Den lagstiftning som vi har, såsom den ser ut i dag, har begränsad betydelse. Utvecklingsländerna har en stor del av det genetiska grundmaterialet. Deras intressen måste här erkännas.

I beredningen diskuterar vi just nu det bästa sättet att gå fram. Det finns ett utkast till text. Och jag anser att det då är naturligt att regeringens företrädare, som hela tiden följer detta arbete, tar del av det material som vi har. Det går ju också att ställa frågor till beredningen inför denna konferens.

I övrigt tycker jag att det är viktigt att vi avvaktar beredningens ställningstaganden. Det här var ett mycket omfattande arbete, och det finns olika åsikter företrädare i beredningen. För att få fram en bra slutprodukt måste dessa diskussioner få ta sin tid. Jag är därför inte så bekymrad över den fördröjning fram till i höst som uppkommer. Jag tror att vårt betänkande vinner på det.

Anf. 34 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag delar Lennart Daléus uppfattning i två avseenden i detta sammanhang.

För det första är den avancerade biotekniken ett område som är ett av de allra viktigaste som vi har att diskutera inför framtiden och som kommer att påverka, och redan har påverkat, oss i mycket hög grad. I detta sammanhang är naturligtvis patenträtten i sin tur viktig.

För det andra är statsrådet Lauréns svar mycket vagt och undandligande, vilket, mot bakgrund av hur betydelsefullt området är, naturligtvis är mycket beklagligt. Det stämmer också mycket illa överens med den stolta regeringsdeklarationen, där regeringen särskilt nämnde den avancerade biotekniken och framhöll att regeringen skulle se till att det blev en mer ansvarsfull hantering på det området. Jag tycker inte att detta svar ger uttryck för en mer ansvarsfull hantering när det gäller patenträtten.

Statsrådet redovisar hur den svenska uppfattningen var våren 1989, när man hade tillfälle att framföra synpunkter på ett förslag till EG-direktiv.

Senare har det hänt att EPO, den europeiska patentorganisationen, har beviljat patent på den s.k. onkomusen, en mus framtagen för cancerforskning. Och såvitt jag kan förstå stämmer inte detta beslut särskilt väl överens med den uppfattning som det redovisas att Sverige hade våren 1989. Det förvånar mig alltså att den nya regeringen inte har tagit tillfället i akt att öka intensiteten i sitt internationella engagemang eller att på nytt föra fram dessa svenska ståndpunkter. Det har i varje fall inte märkts utanför regeringskansliet att regeringen har gjort det. Och det framgår inte heller av svaret att regeringen har gjort det.

I den frågedebatt som jag refererade till framförde jag synpunkten att det var mycket angeläget att man just nu, när det pågår en mycket intensiv internationell diskussion kring patenträtten och dess relationer till avancerad bioteknik, t.ex. gentekniken, hade ett mycket aktivt internationellt arbete på detta område. Jag framförde också synpunkten att patenträtten kanske inte är det lämpliga immaterialrättsliga skyddet för denna typ av processer och produkter.

Statsrådet tackade för synpunkterna och framförde att de skulle övervä-

gas. Jag har inte märkt mycket av dessa överväganden. Det verkar inte ha blivit mycket av dem.

Vad jag hade hoppats få till svar från regeringen var ungefär att man skulle säga att patenträtten ursprungligen är framvuxen för att skydda den enskilde uppfinnaren som gör en teknisk uppfinning, för att se till att ingen annan kommer och tar den ekonomiska vinningen av det som han har uppfunnit. Det är i sig mycket osäkert om man kan betrakta gener, mikroorganismer eller genetiskt förändrade växter som mänskliga uppfinningar. Har människan uppfunnit generna? Nej, det har hon naturligtvis inte gjort.

Jag tycker att det är med hjälp av enbart skohorn som man nu försöker klämma in den avancerade biotekniken i den tidigare existerande patenträtten. Man borde inte göra det, eftersom det i detta sammanhang handlar om kvalitativt nya processer och produkter som vi aldrig tidigare har sett. Då borde man också diskutera helt nya regelverk. Man måste förstå att det kan behövas någon typ av immaterialrättsligt skydd också kring denna typ av processer och produkter. Men det kan inte vara konstruerat som den tidigare patenträtten. Om man ser på relationerna mellan tredje världens länder och den industrialiserade världen blir det mycket tydligt.

I ett land i Afrika har jordbrukare kanske genom årtusenden odlat olika växter och kommit fram till att vissa nyttoväxter passar i vissa områden. De kanske tål torka eller har någon annan fördel. På 1980-talet kommer sedan en forskare från något industrialiserat land och plockar med sig resultatet av årtusendens forskarmödor, kan man faktiskt säga, hem till sitt laboratorium och gör denna sista lilla konstruktion. Han lägger till det genetiska manipuleringet. Är det då rimligt att ett västerländskt företag sedan skall ta den ekonomiska vinningen och säga att det har uppfunnit något?

Självfallet borde man konstruera en sådan immaterialrätt på ett sådant sätt att den också innebär att resurser förs över från den industrialiserade världen till tredje världens länder för allt det arbete som dessa länder har lagt ned på att se till att denna genetiska mångfald finns och upprätthålls.

Men på det traditionella västerländska sättet går det inte alls till på det sättet. Där är det stora multinationella företag som driver dessa processer i syfte att garantera sig framtida vinster och utestänga konkurrens.

Jag tycker att det vore rimligt om den svenska regeringen aktivt tog upp dessa frågor och ställde sig på tredje världens länders sida. Det redovisas ju i svaret hur många u-länder ser på dessa frågor. Men det sägs ingenting om hur den svenska regeringen förhåller sig till dessa ställningstaganden.

Detta är några av de synpunkter som jag hade hoppats att den nya regeringen, då den nu så tydligt har sagt att den vill ha en mer ansvarsfull hantering av den avancerade biotekniken, skulle ha tagit upp och fört fram i det internationella arbetet men också i det nationella. Jag måste säga att det är med stor besvikelse som jag har tagit del av detta svar.

Jag hoppas verkligen, liksom föregående talare, att den fortsatta debatten kan peka framåt och klargöra en hel del av det som är dunkelt formulerat i svaret.

Anf. 35 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Lennart Daléus att jag naturligtvis delar hans uppfattning, att resultaten av FN-konferensen om miljö

3 Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 40

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

och utveckling, UNCED, som skall hållas i Rio de Janeiro sommaren 1992, kan få en mycket stor betydelse för jordens miljö.

Det är riktigt att de immaterialrättsliga frågorna berörs av detta arbete, särskilt av förhandlingarna om en konvention om biologisk mångfald. Men såvitt jag känner till diskuteras i detta sammanhang inte de frågor som Lennart Daléus tar upp i sin interpellation.

Jag har naturligtvis samma åsikt som Barbro Westerholm, när hon talar om vikten av biologisk mångfald. Det är någonting som kommer att tas upp på den här konferensen. Jag kan instämma i hennes inställning, att det behövs klarare regler med hänsyn till u-länderna.

Jag vill påminna både Lennart Daléus och Annika Åhnberg om, vilket egentligen borde vara onödigt, eftersom de båda sitter i genteknikberedningen, att vi har en utredning som arbetar med de här frågorna och som skall vara färdig inom cirka ett halvår. Utredningen har fått mycket breda direktiv och har möjlighet att inom ramen för sitt arbete ta upp de etiska frågorna och även vårt förhållande till klarare regler gällande vårt engagemang i u-länderna.

Beredningen kan också höras av regeringen under hand, och vi har, som Barbro Westerholm påpekade, också en representant för regeringskansliet i utredningen, så vi är naturligtvis inte okunniga om vad som pågår. Vi har också hållits informerade om utvecklingen inom beredningen.

Annika Åhnberg efterlyste omedelbart engagemang från regeringens sida som följd av en frågedebatt som vi hade den 5 november, alltså för en månad sedan. Jag tycker kanske att det är litet tidigt, för detta är mycket svåra frågor, vilket vi alla är medvetna om. Just den fråga som Annika Åhnberg tar upp övervägs nu inom regeringskansliet. Intill dess att genteknikberedningen kommer med sitt betänkande, finns det inget skäl för den här regeringen att frångå den inställning som den förra regeringen hade och som uttrycktes av de svenska immaterialrättsexperterna under våren 1989.

Vad gäller den fråga som Annika Åhnberg tog upp, beträffande patent på onkomusen, vill jag framhålla att den frågan inte är slutligt avgjord av det europeiska patentverket. Tvärtom torde det vara ganska långt kvar innan man har kommit till ett slutligt ställningstagande. Detta är en av de största frågor, skulle jag vilja säga, som det europeiska patentverket har haft att ta ställning till. Vi kommer naturligtvis med stort intresse att följa vad som händer.

Anf. 36 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Statsrådet Laurén leker kurrageömma med oss i den här frågan på ett sätt som jag menar inte är acceptabelt. Hon säger att de här frågorna inte kommer att behandlas i Rio de Janeiro vid Brasilienkonferensen nästa år. Jag tror att hon är ensam om att göra den bedömningen. Jag tror att hon är ensam om det på flera sätt.

Jag har själv ett protokoll från de förhandlingar som ägde rum den 23 september – 2 oktober inför denna konferens. Där berör man, herr talman, i flera paragrafer just frågor som gäller patent. Om patentfrågan enligt statsrådet inte är aktuell i det här sammanhanget, varför var då justitiedepartementet, med sin sakkunnige tjänsteman i patentfrågor, representerat vid de

förhandlingar som ägde rum för några dagar sedan i Genève, om det inte var avsikten att den typen av frågor skulle behandlas?

Dessutom, herr talman, är detta litet av en krigsförklaring mot de svenska folkrörelser som engagerar sig i Brasilienkonferensen. De har nyligen antagit en plattform med sin syn på patentfrågorna, att föra fram vid Brasilienkonferensen. På samma sätt gör många andra folkrörelser i många andra länder just för att de, liksom organisatörerna av konferensen, är medvetna om att patentfrågorna kommer att beröras där.

Den andra kurragömmaleken är genteknikberedningen. Statsrådet Lauren säger att beredningen skall lämna sitt betänkande inom ett halvår. Beredningen har beslutat och meddelat den tidigare justitieministern att man tänker skjuta på sitt avlämnande till någon gång nästa höst. Det är riktigt att Annika Åhnberg och jag sitter i beredningen, men vi har inte blivit informerade om några ändrade signaler i det avseendet.

Jag tror att det beträffande den här frågan är nödvändigt att regeringen sätter ned fötterna. Frågan är inte okänd. På samma sätt som direktiven till genteknikberedningen ger full frihet för regeringen att när som helst agera i de olika delfrågorna, menar jag att det är rimligt att statsrådet här i dag ger besked om regeringens inställning på de här punkterna, huruvida regeringen tycker att det är rimligt att man skall kunna få ta patent på gentekniskt förändrade bakterier, växter och djur.

Herr talman! Jag vill än en gång upprepa frågan. Den kan inte få vara vilande till dess Brasilienkonferensen och många andra förhandlingsarbeten på detta område är passerade. Då skulle Sverige än en gång komma att halka långt efter i hanteringen av en av de största framtidsfrågorna, nämligen just utnyttjandet av bioteknik.

Anf. 37 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Statsrådet säger att det var så kort tid sedan regeringen tillträdde, och därför har man inte hunnit. Men en hel del av de andra ambitioner som regeringen hade med i sin regeringsförklaring har man hunnit komma till riksdagen med propositioner om, visserligen dåligt underbyggda och hafsiga, men dock. Man har begärt riksdagens beslut när det gäller att inte höja barnbidragen, att privatisera statliga företag och att avveckla löntagarfonderna. Det har man haft tid med. Regeringen har kanske prioriterat litet fel. Man kanske skulle ha lagt ner litet mer tid och energi på detta oerhört viktiga framtidsområde, när man faktiskt har tagit med i regeringsförklaringen att man vill ha en mer ansvarsfull hantering. Jag kan på intet sätt vara nöjd med svaret.

I direktiven till genteknikberedningen förbehöll sig den tidigare regeringen handlingsfrihet. Man sade, att oavsett att genteknikberedningen arbetar är inte regeringen förhindrad att ta egna initiativ i de här frågorna. När man nu befinner sig i en situation där det på det internationella området pågår intensiva diskussioner kring dels patenträtten i EPO, dels biotekniken i vidare mening, inför Riokonferensen, anser jag att denna handlingsfrihet verkligen behövs. Just mot bakgrund av att den nya regeringen tyckte att detta var så viktigt att man hade med det i sin regeringsförklaring, kan jag inte förstå varför man inte antingen begär litet snabbare arbete från gentek-

nikberedningen eller använder handlingsfriheten för att markera tydliga svenska ståndpunkter. Jag måste tyvärr tolka detta som att man tänker fortsätta med den passivitet som Sverige tidigare har visat på detta område, nämligen att överlämna åt andra aktörer att driva processen i de här viktiga frågorna.

Jag kan bara konstatera att det var tomma ord då man hade med detta i sin regeringsförklaring. Det betydde ingenting. Den nya regeringen har ingen avsikt att verka på något mer aktivt sätt när det gäller genteknik och bioteknik.

Anf. 38 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Lennart Daléus, att visst är det riktigt att konferensen i Rio har patent på dagordningen. Då är det också naturligt att vi har en expert med i det förberedande arbetet. Jag vill påpeka att konferensen däremot inte har patenterbarhet på dagordningen.

Talet om att beredningen tar lång tid och att man bör föregripa beredningens arbete har jag litet svårt att förstå. Jag tycker inte att det spelar så stor roll om det är fråga om ett halvår eller början av hösten, om det rör sig om någon månad eller några månader. Då den förra regeringen har tillsatt en stor och bred beredning som skall syssla med dessa svåra frågor, tycker jag också att beredningen skall få slutföra sitt arbete. Vi får avvakta resultatet, innan vi på ett grundläggande sätt tar ställning.

Till Annika Åhnberg: Beträffande ambitionen i regeringsförklaringen vill jag säga att det är givet att vi hade en tydlig ambition. Även i det sammanhanget tycker jag att det är klokt att avvakta genteknikberedningens arbete och se vad beredningen kommer fram till, innan man på ett mer grundläggande sätt tar ställning. Ingen kan missta sig på att ambitionen är att ta ett stort ansvar för de här frågorna. Att påskynda beredningens arbete när det är så pass kort tid kvar tycker jag verkar orealistiskt.

Det här är som alla vet en utomordentligt svår fråga. Inte heller finns det några enkla svar. Det är viktigt att försöka få till stånd en diskussion där alla åsikter får komma fram och brytas mot varandra. Vi har ett stort ansvar för kommande generationer, för djuren, ja, för allt levande i naturen. Därför är det utomordentligt viktigt att en ny teknik som innebär så djupgående ingrepp i själva skapandet av livet hanteras med ansvar. Detta är också regeringens avsikt. Vi kommer att förvissa oss om att vi har en lagstiftning som utgör en garanti för en etisk bedömning av de här frågorna, en lagstiftning som står i samklang med den allmänna uppfattningen. Ganska nyligen har vi t.ex. fått en modern djurskyddslagstiftning, och det finns möjlighet att bygga vidare på den.

Beträffande patenterbarhet har vi ju anslutit oss till den europeiska patentkonventionen. Där sysslar man ju även med andra typer av patent än det som det nu är fråga om. Vi har ingen anledning – om de föregående talarna avsåg detta – att överväga att frånga konventionen. Självfallet skall vi i detta liksom i andra sammanhang försöka föra fram vår åsikt och söka påverka. För närvarande är bara Danmark och Sverige medlemmar av konventionen, men vi kan kanske förutse att även andra nordiska länder blir medlemmar. Vi måste tillsammans försöka framföra våra åsikter och vinna gehör för dem.

Anf. 39 LENNART DALÉUS (c):

Herr talman! Statsrådet Laurén säger att det vid Brasilienkonferensen inte kommer att bli någon diskussion om patenterbarhet. Det är riktigt, men det var inte heller det som jag frågade om i min interpellation. Jag frågade om i vilka internationella sammanhang som Sverige deltar där patent m.m. diskuteras. Otvivelaktigt diskuteras patent inför Brasilienkonferensen. Det skall som sagt bli ett nöje att till statsrådet Laurén överlämna de här protokollen, där man just diskuterar hur patent och andra "property rights" påverkar t.ex. skyddet av den biologiska mångfalden. Jag menar att det är angeläget att vara med i Rio och framföra synpunkter när just patentfrågan diskuteras.

Statsrådet Laurén sade att det inte spelar någon roll om det rör sig om ett halvår eller ett år, dvs. framemot hösten, innan genteknikberedningen blir klar. Det kan man kanske tycka, men skillnaden är den att Brasilienkonferensen ligger mitt emellan, vid vilken Sverige obetingat och otvivelaktigt måste ha en ståndpunkt i de här frågorna. Det är alltså en avgörande skillnad, om man har diskuterat igenom det hela och har en synpunkt före Brasilienkonferensen, i själva verket redan nu, eller om man kommer som jätten efter dagen framemot hösten.

Herr talman! Jag vill notera att jag inte får svar på frågan om regeringens inställning till om det är rimligt och möjligt och ta patent på gentekniskt förändrade bakterier, växter och djur. Den frågan har förblivit obesvarad, trots att jag har upprepat den. Man kan inte hänvisa till exempelvis den europeiska patentkonventionen eller till andra lagstiftningar som vi är så att säga en del av. Det är inte poängen. Frågan är om Sverige agerar i sammanhangen för att åstadkomma förändringar med utgångspunkt i en uppfattning som Sverige har. Nu tycks vi ta existerande konventioner som något slags axiom som är oföränderligt. Vi kan inte påverka, agera och göra någonting. Detta är naturligtvis en orimlig inställning. Jag menar att Sverige bör ta krafttag i dessa frågor. Kanske till skillnad mot Annika Åhnberg hoppas jag och tror att den nuvarande regeringen har ambitioner, men då måste de skyndsamt visas mycket tydligare. Jag kan inte tycka att svaret i dag gav besked på dessa punkter.

Anf. 40 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Det är självklart att Lennart Daléus är mer förhoppningsfull än jag. Han tillhör ju ett parti som är med i den nya regeringen. Bortsett från detta delar jag hans förhoppningar. Patentfrågorna är oerhört viktiga att diskutera inför Rio-konferensen, eftersom de i så hög grad berör den konvention om biologisk mångfald som förhoppningsvis skall bli ett resultat av konferensen. Frågorna berör också i hög grad relationerna mellan rika och fattiga länder. Jag delar också Lennart Daléus uppfattning att det inte har gått att få något tydligt svar här i dag på hur regeringen och statsrådet Laurén ser på frågorna. Hela tiden rör det sig om passiva ställningstaganden med utgångspunkt i de nu gällande konventionerna och regelverken. Regeringen rättar sig efter detta. Det pågår ju förändringar i de internationella regelverken. Vissa aktörer är mer aktiva än andra beroende på speciella intressen. Det är otvivelaktigt så att de stora, tunga transnationella företagen, som arbetar med växtförädling, bekämpningsmedel och sådant, är mycket aktiva

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

när det gäller att driva de patenträttsliga frågorna, så att det passar företagen. Jag menar att de krav som vi måste ställa på Sveriges regering och Sveriges representanter är att man minst lika aktivt driver de här frågorna och då från en annan utgångspunkt. Det måste bygga på respekt för naturen, solidaritet med de fattiga länderna, liksom ansvar och solidaritet med tanke på framtiden och kommande generationer. Tyvärr har inte den nya regeringen hittills visat sådana ambitioner, men jag är i grunden en optimistisk människa och skall göra vad jag kan genom att återkomma och ta upp frågorna i riksdagen och bidra till att ge regeringen stimulans att arbeta i den riktning som jag nämnt.

Anf. 41 Statsrådet REIDUNN LAURÉN (-):

Herr talman! Jag vill börja med att säga till Lennart Daléus att jag ändå tycker att jag har besvarat hans oupphörligt ställda fråga genom att framhålla att regeringen har samma inställning som den tidigare i vad gäller patenterbarhet beträffande liv. När det gäller andra högre livsformer än människor kan det av olika anledningar resas invändningar mot patent. Man kan ifrågasätta om patent över huvud taget borde få meddelas på djur. I fråga om huruvida djur skall vara patenterbara och hur långt skyddet i så fall skall sträcka sig måste man väga in allmänhetens reaktioner liksom sedvänjor inom jordbruksnäringen. Jag tycker faktiskt att detta är ett ganska bra svar.

I mitt förra inlägg poängterade jag att de nordiska länderna när det gäller dessa frågor självfallet skall försöka nå fram till en samsyn inför konferensen i Rio. Vi har ju en grundläggande samsyn på det här området, och vi skall givetvis föra fram våra åsikter.

I övrigt har jag litet svårt att förstå attackerna mot regeringen beträffande passiviteten. Jag kan inte tycka att regeringen under de två månader som den har funnits till har visat någon betydande passivitet. Jag tycker också att jag själv i dag har visat en påtaglig vilja.

Andre vice talmannen anmälde att Lennart Daléus och Annika Åhnberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1991/92:43 om medieundervisningen i skolan

Anf. 42 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Ulla Pettersson har frågat mig vad jag avser göra för att förbättra medieundervisningen i skolan samt om läroplanskommittén kommer att få nya direktiv med en sådan inriktning.

Frågorna är ställda bl.a. med anledning av Karin Stigbrands doktorsavhandling *Mediekunskap i skola*. Såväl av denna avhandling som av flera andra rapporter framgår att det finns en hel del brister i medieundervisningen i grundskolan. Jag är helt överens med Ulla Pettersson om att detta

inte är tillfredsställande, speciellt med tanke på de mycket tydliga mål som finns angivna i bl.a. kursplanen för svenska, samhällskunskap och bild.

Vi kan alltså konstatera att mediekunskap är ett kunskapsområde som väl täcks av nuvarande läroplan för grundskolan. Mot bakgrund av de problem som uppenbarligen finns på detta område anser jag dock att det finns anledning att i de nya direktiven till läroplanskommittén, vilka just nu bereds i regeringskansliet, särskilt omnämna detta kunskapsområde. Kommittén skall naturligtvis beakta det förändringsbehov som föreligger såväl inom detta som inom alla andra ämnen/kunskapsområden som bör förekomma i grundskolan.

Det finns emellertid anledning att fästa Ulla Petterssons uppmärksamhet på att riksdagen har fattat beslut om en mål- och resultatstyrd skola. Detta innebär att vi lägger ett stort ansvar på den lokala nivån, framför allt på de professionella lärarna, att tillsammans med eleverna lägga upp sin undervisning så, att de i läroplanen angivna målen uppnås. Genom utvärderingar lokalt av verksamheten i förhållande till dessa mål skall fortbildningsbehov och behov av utvecklingsarbete inom såväl detta som andra områden fastställas. Det är ytterst kommunerna som bär ansvaret för att resurser finns, så att sådana behov kan tillfredsställas.

Statens skolverk, till vars uppgifter hör att på den nationella nivån följa och utvärdera verksamheten i skolan, har också ansvar för att tillhandahålla nationellt prioriterad fortbildning inom olika områden. Jag tar för givet att denna fråga redan övervägs i skolverket. Beträffande medieundervisningen finns ju redan en rad utvärderingar och forskningsrapporter som kan ligga till grund för skolverkets bedömningar och prioriteringar. Självfallet ingår det också i skolverkets uppgifter att till skolan/lärarna förmedla information om de gjorda utvärderingarna.

Några åtgärder utöver den jag nämnt finns det enligt min mening ingen anledning att nu vidta. Självfallet kommer vi dock att följa såväl denna som andra kvalitetsfrågor noggrant. Regeringens ambition är att höja kvaliteten inom alla ämnen i skolan. Beträffande medieundervisningen är det enligt min mening mycket viktigt att eleverna får lära sig använda olika medier. Eleverna skaffar sig kunskaper på många andra sätt än i skolan. Skolan bör utnyttja det intresse och de frågor som kan väckas hos eleverna, bl.a. genom TV och ta detta som utgångspunkt för arbetet i skolan. Jag tycker också att ett väsentligt inslag i medieundervisningen måste vara att kritiskt granska hur händelser och problem framställs. Inom bl.a. bildämnet är detta väsentligt med tanke på den roll budskap förmedlat via bilder har fått.

Jag utgår också ifrån att de högskolor som utbildar lärare noggrant följer den forskning och de utvärderingar som görs även på detta område. Riksdagen har fattat beslut om målstyrning av högskolan, varför några detaljerade centrala anvisningar om utbildningens innehåll inte kommer att utfärdas. Högskolorna får därmed ett stort ansvar för att utforma grundutbildning så, att lärarna får sådana kunskaper att de kan leva upp till läroplanens mål för undervisningen i skolan. Regeringen kommer i en särskild proposition under våren 1992 att behandla lärarutbildningsfrågor.

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Svar på interpellationer

Anf. 43 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag uppskattar att statsrådet anser att det inte är tillfredsställande att medieundervisningen inte fungerar – åtminstone inte helt och hållet – i dag. Men det är något förvånande att statsrådet talar om målen i läroplanen som mycket tydliga. Jag tycker inte att de är så glasklara. Det är inte heller min bedömning att ämnet väl täcks i läroplanen.

Den avhandling som Karin Stigbrand har gjort och som var en bidragande orsak till att jag framställde den här interpellationen visar ju också att lärarna ofta känner sig tveksamma och att ämnesfördelningen är oklar. De som vill göra någonting känner det som att de saknar stöd. Det handlar delvis om klara uttalanden i läroplanen och också om tillgängliga läromedel, eftersom läromedlen – enligt uppgift från lärarhåll – definierar arbetsområdet.

Statsrådet påminde mig om att riksdagen har fattat beslut om en mål- och resultatstyrd skola. Det är jag medveten om, men jag måste erkänna att jag inte riktigt förstår vad som avses. Menar statsrådet att detta skall klaras av på lokal nivå? I så fall måste jag protestera litet, för det är nog viktigt att man har stöd i läroplanen när det gäller dessa frågor. Eleverna skall inte behöva vara beroende enbart av engagerade lärare för att de skall få någon kvalitativt högstående undervisning på det här området.

Statsrådet nämnde också utbildning. Jag hänvisar återigen till Karin Stigbrand, som skriver att varje lärarhögskola tycks ha fungerat på sitt eget sätt. Jag vill fråga statsrådet om hon anser det vara en tillfredsställande ordning.

Jag gläder mig naturligtvis åt att det här området skall omnämnas i de nya direktiven till kommittén. Men jag vill gärna passa på tillfället att fråga litet närmare om på vilket sätt, för jag antar att arbetet är i något slags slutfas. Jag hoppas att det inte bara handlar om att mediekunskap skall tas upp som ett i raden av olika ämnen, som man skall ha i åtanke vid undervisningen. Skälet till detta är att medievärlden omfattar en så stor del av ungdomars och vuxnas – ungdomarna blir ju också vuxna – verklighet i dag. Därför behöver eleverna verkligen få instrument för att kunna handskas med dessa medier. Det handlar då inte enbart om teknik – som statsrådet talade om i interpellationssvaret – utan även bl.a. om innehållet, om värderingar som förs fram, om vilket urval man gör och om makt- och inflytandefrågor.

Anf. 44 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag anser nog att läroplanen ger besked om mediekunskap. Men jag kan hålla med Ulla Pettersson om att den i viss mån är vag och otydlig, och det gäller i och för sig helheten. Det finns många viktiga delar i läroplanen som kunde uttryckas tydligare och mer direkt. Att läroplanen rent allmänt skall bli tydligare är också en ambition som jag kommer att uttrycka i de direktiv som jag skall ge. Utifrån den form som läroplanen i dag har anser jag dock inte att mediekunskapen behandlas sämre än andra viktiga områden.

Jag påpekade att riksdagen har fattat beslut om en mål- och resultatstyrd skola. Det var snarast en vädjan till riksdagen om förståelse för att vi inte kan gå in i detaljer. Jag är ganska engagerad när det gäller dessa områden och skulle därför kunna lägga fram tio rätt bra idéer om vad man ute på sko-

lorna skulle kunna göra för att få någon ordning på det här. Men om vi nu har beslutat om decentralisering, vilket jag tror är en mycket bra väg, skall man avhålla sig från att genomföra nya idéer tills det har bevisats att det här systemet inte fungerar. Om vi nu skall ha en mål- och resultatstyrd skola, kan varken jag eller riksdagen gå in och i detalj säga vad som skall göras, utan vi får hålla oss till att formulera mål och mer allmänna anvisningar.

Ulla Pettersson tog upp läromedlen. Det är korrekt att det kan råda brist på läromedel. Det är emellertid lätt att i alla sammanhang skylla på att det är bristen på läromedel som gör att man inte kan bedriva den här undervisningen. Jag har tagit del av en annan rapport om medieundervisningen. Om det är någonting som vi har mängder av runt omkring oss och som man som någorlunda välutbildad och allmänbildad vuxen kan föra intressanta och fördjupade resonemang kring, så är det just sådana medier som TV, radio, tidningar osv. Man kan inte bara säga att det är så ont om läromedel. Det finns i en del sammanhang en så pass stor brist på undervisning i detta ämne att det är ett ganska svagt argument även om vi måste sträva efter att få fram bra läromedel.

Ulla Pettersson säger att högskolorna har arbetat olika och på en del ställen mindre bra och frågar om det kan vara tillfredsställande. Nej, det är självfallet inte tillfredsställande. Å andra sidan tror jag att denna variation ändå leder till att en del blir mycket duktiga och engagerade och att dessa kunskaper sprider sig. Det tror jag är mycket bra.

Jag vet inte vad som slutligen kommer att stå i läroplanen. Men i de direktiv som regeringen ger kommer mediefrågorna att anges tillsammans med andra mycket viktiga områden, och jag tror inte att det råder något tvivel om att man kommer att diskutera hur man skall precisera detta område i den slutliga läroplanen.

Jag uppfattar detta ämnesområde som övergripande. Det måste med nödvändighet ingå i mer än ett ämne, om vi nu ser till de traditionella skolämnena. Det handlar om två olika saker. Det ena är undervisning om media och hur media arbetar, det andra, där det också finns en uppenbar brist på undervisning i skolan, är förmågan att knyta an till vad som sägs och händer i media.

Det finns mycket, inte minst i Stigbrands utredning, som visar på att eleverna lever i en värld och lärarna i en annan. Eleverna upplever det som händer i media, film och mycket annat, som oerhört aktuellt. Det är litet sorgligt när skolan inte har förmåga att ta tag i det intresset och använda det. Som jag ser det kommer media in i många olika sammanhang.

Jag tror också att det behövs ett utvecklingsarbete på detta område. Det vore därför bra om man i läroplansarbetet ägnade detta litet omtanke. Jag ser fram emot den debatt som jag utgår ifrån att läroplansarbetet kommer att innebära där olika aktörer deltar i diskussioner om bl.a. mediekunskapens roll men även andra ämnens funktion i skolan.

Anf. 45 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Statsrådet vidhåller att det i stort sett är bra som det är som läroplanen är utformad i dag. Men studier av massmedier har faktiskt utgått som en enskild punkt i läroplanen.

Sedan säger statsrådet att vi skall ha en tydligare och klarare läroplan, men samtidigt skall man inte ge anvisningar i detalj. Jag kan inte se att man inte i en tydlig och klar läroplan skulle kunna ta med det som från lärarhåll efterlyses i många sammanhang.

Jag tror faktiskt inte att man kan förenkla det hela på det sätt som statsrådet gör när hon säger att man klarar undervisningen ändå om man är någorlunda allmänbildad. Så är det inte. Vuxna vet inte särskilt mycket om den massmedievärld som ungdomar lever i. Vad vet vuxna människor om data-spel, rockvideor, närradiosändningar och sådant som ungdomar i dag lever med? Det finns en stor kunskapsklyfta mellan vuxna och ungdomar, och där behöver lärarna de hjälpmedel som de så tydligt efterfrågar. De hjälpmedlen tycker jag att vi bör ge dem.

Man bör också ta till vara den expertkunskap som eleverna kan ha i det här sammanhanget. Jag tror också att statsrådet någonstans i sitt svar nämner att det här faktiskt är eleverna som är experterna.

Det ryms mer i begreppet massmediekunskap än vad som ges uttryck för både i svaret och nu i diskussionen. Sådana saker som produktionsvillkor, marknadsföring, makt- och ägarförhållanden inom mediesfären och andra mediepolitiska frågor tillhör sådant som ligger lägst på listan i de ämnen där detta trots allt tas upp enligt den undersökning jag tidigare nämnt. Det gäller på samtliga stadier. Vill vi ha mer av den typen av medieundervisning, måste vi från statsmakternas sida agera. Det är jag alldeles övertygad om.

För min del är det mycket viktigt att också medieundervisningen blir en del av demokratiseringsarbetet i vårt samhälle. Ytterst handlar detta om att den yttrandefrihet som vi skattar så högt i vårt samhälle inte får bli en yttrandefrihet enbart för dem som är besuttna och har möjlighet att ta för sig, utan för alla.

Anf. 46 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag håller med om att det inte räcker med att vara allmänbildad för att klara av att undervisa på ett bra sätt i mediekunskap. Däremot vidhåller jag att alla lärare i något avseende skulle kunna göra mera än vad de gör i dag. Tidningstryckarkonsten och det journalistiska arbetet har ju funnits ganska länge.

Jag säger inte detta som ett försvar för att vi inte skall höja kvaliteten på utbildning, läromedel och annat. Men utifrån resultaten av undersökningar som utförts – inte minst från en undersökning från Stockholms skolor – vilka visar hur oerhört litet undervisning eleverna får i mediekunskap, anser jag faktiskt att alla lärare skulle kunna göra litet mer med befintliga kunskaper. Det vore ett steg framåt om än långt ifrån tillräckligt utifrån de önskemål som Ulla Pettersson och jag har, åtminstone sett mot bakgrund av den här typen av statistiska undersökningar.

Anf. 47 ULLA PETTERSSON (s):

Herr talman! Som en liten slutkommentar kan jag instämma i att tidningar oftast är det medium man använder i medieundervisning i skolan, och det tycker jag är mycket bra. Men jag vill återigen peka på att ungdomars medie-

verksamhet rymmer så mycket mer än tidningar och mycket som vuxna inte har insikt i.

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Det är lätt att skylla på lärarna. Men lärarna behöver också få det stöd som jag hoppas att de får i en ny läroplan. Det kan också finnas skäl att påpeka att det på detta område säkert finns möjlighet att i stor utsträckning ta hjälp av elevernas föräldrar. Där har vi yrkesutövare inom medievärlden. Inte minst bör vi ta till vara den kunskap som eleverna själva besitter på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Skrivelse
1991/92:74 till socialförsäkringsutskottet

6 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Konstitutionsutskottets betänkande
1991/92:KU12 Normgivningsfrågor m.m.

Skatteutskottets betänkande
1991/92:SkU5 Sänkning av mervärdeskatten på vissa varor och tjänster

Justitieutskottets betänkanden
1991/92:JuU11 Tilläggsbudget I (civildepartementet)
1991/92:JuU12 Tilläggsbudget I (justitiedepartementet)

Utrikesutskottets betänkanden
1991/92:UU2 Mänskliga rättigheter
1991/92:UU8 Sverige och den västeuropeiska integrationen

Socialförsäkringsutskottets betänkande
1991/92:SfU6 Vissa invandringsfrågor

Socialutskottets betänkanden
1991/92:SoU5 Vissa hälso- och sjukvårdsfrågor
1991/92:SoU6 Hälso- och sjukvård
1991/92:SoU7 Dopning
1991/92:SoU13 Allmänna arvsfonden

Jordbruksutskottets betänkanden
1991/92:JoU5 Jakt och viltvård m.m.
1991/92:JoU7 Tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1991/92
(jordbruksdepartementet)

Näringsutskottets betänkanden
1991/92:NU12 Statlig garanti för ett lån till Första Sparbanken
1991/92:NU13 Tilläggsbudget I (näringsdepartementet)
1991/92:NU16 Ändringar i bankrörelselagen

Bostadsutskottets betänkande
1991/92:BoU6 Fortsatt godtagande av byggprodukter som godkänts i annat nordiskt land

7 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 5 december

1991/92:68 av *Sten Andersson* i Malmö (m) till justitieministern om den illegala handeln i Malmö:

Sedan flera år tillbaka har polska medborgare dagligen idkat illegal handel i Malmö. Försäljning av kläder och prydnadsvaror har erhållit en omfattning som leder till att den utgör ett direkt hot mot etablerade företagare.

Försäljning av sprit till minderåriga är allmänt förekommande. Saluförande av färska livsmedel har stor omfattning och sker under sådana förhållanden, att det omedelbart skulle stoppas av myndigheterna om någon etablerad butik skulle syssla med samma verksamhet.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att stoppa den illegala handeln i Malmö?

1991/92:69 av *Kristina Svensson* (s) till statsrådet Alf Svensson om bistånd till Etiopien:

Etiopien befinner sig efter år av politiskt förtryck och inbördeskrig i ett övergångsskede mellan diktatur och demokrati.

Landet är djupt sargat efter hårda och långa strider mellan regeringstrupper och olika befrielseströrelser. Landets befolkning har dessutom drabbats av upprepade hungerkatastrofer.

Sedan Mengistus fall råder nu en skör fred i landet. Återuppbyggnadsbehoven är stora.

Etiopien är Sveriges äldsta mottagarland av bistånd. Kontakter genom olika kyrkors initiativ inleddes redan i mitten av 1800-talet.

Under senare år har biståndet till Etiopien frysts på grund av de brott mot mänskliga rättigheter som begicks under Mengisturegimen.

Biståndsministern har nyligen besökt Etiopien för att diskutera inriktning och omfattning av fortsatt svenskt bistånd.

Jag vill därför fråga biståndsministern:

1. Hur kommer det svenska biståndet att kanaliseras för att det skall komma hela landet till del, inkl. Eritrea?

2. Hur kommer Sverige att agera för att den kommande folkomröstningen genomförs enligt gällande folkrättsliga principer?

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

1991/92:70 av *Rose-Marie Frebran* (kds) till kulturministern om medborgarskap och etnisk tillhörighet:

Invandrare och flyktingar som kommer till vårt land kategoriseras i regel på basis av vilket land de var medborgare i innan de kom till Sverige.

Även efter att de fått permanent uppehållstillstånd eller svenskt medborgarskap omtalas de som t.ex. turkar och jugoslaver i olika officiella sammanhang, fast de i själva verket språkligt och etniskt sett är t.ex. assyrier, kurder, kroater eller albaner. Detta upplevs som besvärligt t.ex. i fråga om resp. grupps utrymme i massmedia, då programtid i invandrarprogram och liknande ej sällan grundas på missvisande statistik. Det ger också den svenska allmänheten en missvisande bild av vilka kulturer som faktiskt ingår i och berikar den svenska samhällsmosaiken.

Många säger sig också uppleva den officiella terminologin som psykologiskt besvärande då den egna etniska gruppen så att säga "försvinner".

Det bör noteras att diskrepansen mellan medborgarskap och faktisk etnisk tillhörighet inte sällan är intimt förknippad med skälen till att personerna i fråga över huvud taget blivit flyktingar.

Hur ser kulturministern på möjligheten att i kommande proposition på invandrarområdet behandla frågan om huruvida etnisk eller språklig tillhörighet i större utsträckning än nu skulle kunna utgöra grundvalen för kategoriseringen av invandrare och flyktingar?

8 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 5 december

1991/92:249 av *Kenneth Lantz* (kds) till statsrådet Görel Thurdin om bevarande av åkermark runt Helsingborg:

Banverket planerar att bygga Riksbangård Syd i Skåne med placering högst 50 minuters resväg från tullstation. Den exakta lokaliseringen är ännu inte fastställd.

Enligt FAO är jordarna eller åkerarealen i världen klassade i en internationell skala, 1–10, alltefter deras produktionsförmåga av livsmedel. I Sverige finns denna åkermark främst i Skåne där den dessutom har 10+ runt Helsingborg.

På vilket sätt kommer statsrådet att agera för att garantera att högproducerande jordbruksmark inte kommer att nyttjas för denna anläggning?

1991/92:250 av *Leif Marklund* (s) till näringsministern om ASSI:

45

ASSI Karlsborgs AB tillverkar och säljer vitt kraftpapper för förpackningsändamål. Produktionen har legat på ca 95 000 ton/år.

ASSIs styrelse beslöt att kraftigt begränsa produktionen genom att lägga ner en pappersmaskin. Detta bidrar direkt till att försämra möjligheten att få igen lönsamheten. Den nuvarande regeringen tillkännagav att man ämnade lägga ner Fortia innan styrelsen tog sitt beslut.

Min fråga till näringsministern är:

Har statsrådet påverkat nedläggningsbeslutet genom att skapa en osäkerhet i ägarfrågan?

1991/92:251 av *Ewa Hedkvist Petersen* (s) till utbildningsministern om kvinno- och jämställdhetsforskningen:

Forskningsrådsnämnden har i dag ett samlat ansvar för att fördela särskilda forskningsmedel till och bedriva information om kvinno- och jämställdhetsforskning. Utbildningsministern har nu i pressmeddelande aviserat att han vid nedläggning av FRN tänker lägga ut dessa uppgifter på olika händer inom högskolan och forskningen.

Utbildningsministerns förslag skulle innebära ett bakslag i uppbyggnaden av kvinno- och jämställdhetsforskningen. Genomförs förslaget som det aviserats skulle medlen till forskningsområdet splittras upp och en samlad satsning skulle omintetgöras. Detta skulle strida mot riksdagens uttalade intentioner i forskningsbeslutet 1990.

Har utbildningsministern över huvud taget övervägt konsekvenserna för kvinno- och jämställdhetsforskningen av sitt aviserade förslag?

1991/92:252 av *Kent Carlsson* (s) till statsrådet Bo Könberg om socialavgifterna och ideella föreningar:

Idrottsföreningar är i dag befriade att betala sociala avgifter på ersättningar upp till ett halvt basbelopp, ca 16 000 kr.

Andra ideella föreningar åtnjuter inte denna möjlighet. De tvingas för småbelopp till ledare och styrelseledamöter betala sociala avgifter så fort det sammanlagda arvudet överstiger 1 000 kr.

Någon rimlig förklaring till denna orättvisa behandling av övriga ideella föreningar har jag inte kunnat hitta.

Jag vill därför fråga statsrådet vad regeringen avser göra för att skapa rättvisa och lika villkor för alla typer av ideella föreningar.

1991/92:253 av *Sture Ericson* (s) till statsministern om förtroendet för regeringens säkerhetspolitik:

Carl Bildt uttalar sig i Svenska Dagbladet den 4 december 1991 om general Carl Björemans på ett sätt som inte anstår en statsminister: "Jag har ingen anledning att bedriva polemik mot en pensionerad och något förvirrad general". Björemans har helt korrekt pekat på att moderaterna före valet utlovade mycket stora ökningar av försvarsanslagen, senast genom Lars Tobisson (ca

30 miljarder) i augusti, i brev till några tusen försvarsanställda i Karlskrona och inte "internt" som statsministern påstår.

Prot. 1991/92:40
6 december 1991

Anser statsministern att han genom att föra debatten på detta sätt ökar förtroendet för regeringens säkerhetspolitik och det svenska försvaret?

1991/92:254 av *Elvy Söderström* (s) till arbetsmarknadsministern om sysselsättningen i Örnsköldsvik:

Sysselsättningssituationen inom Örnsköldsviks kommun är mycket allvarlig. Under 1980-talet har närmare 2 000 arbetstillfällen försvunnit. Till detta skall läggas att 1 300 varsel lagts under det senaste året, varav 1 000 fullföljts. Arbetsförmedlingen väntar ytterligare varsel.

Situationen i Örnsköldsviks kommun är inte någon tillfällig sysselsättningskris utan präglas av mer djupgående strukturella problem.

För att underlätta etablering av nya företag krävs att Örnsköldsviks kommun i sin helhet inplaceras inom stödområde 2.

Min fråga till arbetsmarknadsministern är därför:

Har regeringen för avsikt att tillfälligt inplacera samtliga församlingar i Örnsköldsviks kommun inom stödområde 2?

1991/92:255 av *Monica Öhman* (s) till arbetsmarknadsministern om problemen i Kalix och östra Norrbotten:

Statsrådet har under hösten besökt Kalix och både muntligen och skriftligen informerats om de problem som kommunen och den östra länsdelen drabbats av. Mot den bakgrunden avstår jag från att beskriva situationen.

Kommunen har nu tillsammans med länsstyrelsen, länsarbetsnämnden, utvecklingsfonden och lokala näringslivet m.fl. gjort en genomgång av vilka extraordinära insatser som behövs för att möta de stora problem som uppstått. Det handlar om såväl arbetsmarknadspolitiska åtgärder som näringslivsbefrämjande åtgärder.

Med anledning av detta vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Är statsrådet beredd att anslå de medel som erfordras för extraordinära insatser i Kalix och östra Norrbotten?

1991/92:256 av *Barbro Sandberg* (fp) till statsrådet Bo Könberg om pensionstillskott:

Pensionstillskott är ett tillägg till ålderspensionen, som kan utgå under vissa förutsättningar. När ATP infördes 1960 beslöts också, att man skulle kunna begära undantag från att vara med i ATP-systemet. Denna möjlighet är numera borttagen.

Det har senare visat sig att många undantagandepensionärer lever under mycket knappa förhållanden eftersom de även går miste om pensionstillskott och KBT. Under vårriksdagen beslöts därför att även undantagandepensionärerna skall få pensionstillskott. Detta beslut påverkar även beräkningen av KBT och hustrutillägg.

Detta beslut gäller uppenbarligen endast dem som begärt undantagande.

Det finns dock personer som inte begärt undantagande men inte heller betalat in sina avgifter. Avgiften har oftast inte betalats beroende på knappa ekonomiska förhållanden. De omfattas enligt uppgift inte av de nya bestämmelserna om rätten till pensionstillskott. Det förefaller konstigt att göra skillnad på personer som faktiskt begärde undantagande och dem som inte begärde det men ändå av olika anledningar inte betalat sina avgifter.

Mot denna bakgrund vill jag fråga statsrådet:

Avser statsrådet ta initiativ till att även de som inte begärde undantagande men inte heller betalat sina avgifter skall få rätt till pensionstillskott?

1991/92:257 av *Gustaf von Essen* (m) till statsrådet Bo Lundgren om kostnaderna för drift och underhåll av slott m.m.:

I samband med skatteomläggningen upphörde möjligheterna för ägarna att dra av kostnader för underhåll och drift av kulturhistoriskt värdefulla herrgårdar och slott.

Detta riskerar att på sikt få negativa ekonomiska och kulturhistoriska konsekvenser och grundas uppenbarligen på ett synsätt att en huvudbyggnad endast skall ses som en privatbostad och vars underhåll och drift skall bekostas med inkomstbeskattade medel.

Avser regeringen att återinföra avdragsrätt för kostnader av drift och underhåll av kulturhistoriskt värdefulla herrgårdar och slott?

1991/92:258 av *Fredrik Reinfeldt* (m) till kommunikationsministern om portot för föreningar:

Posten avskaffar den 1 januari 1992 det speciella porto som funnits för föreningsbrev. Det medför stora ekonomiska påfrestningar för många föreningar som möjligtvis med undantag för de i Stockholmsregionen inte har några alternativ att vända sig till. För att dämpa dessa effekter har posten instiftat ett system som skall göra att föreningarna kan få återbäring på portot. I stället för att som i dag frankera med ett lägre porto uppmanas föreningslivet att:

- Märka breven med avsändare och ett B.
- Frankera breven med fullt ekonomibrevsporto, 4:60 kr.
- Lämna in breven och följesedeln i kassan på postkontoret tillsammans med föreningens abonnemangskort.
- Skicka in följesedlarna till posten varje halvårsskifte, så kommer pengarna på posten.

Det nya systemet skall alltså inte ha någon ekonomisk påverkan för föreningslivet, men hanteringen har byråkratiserats avsevärt.

Vilka besparingar eller rationaliseringsvinster förväntas av att posten avskaffar föreningsportot men samtidigt inrättar ett system som skall lämna föreningslivet ekonomiskt opåverkat?

1991/92:259 av *Lena Hjelm-Wallén* (s) till utbildningsministern om lärarutbildningen:

Sedan 1988 finns en ny lärarutbildning för grundskolan. Utbildningen är mycket uppskattad av de lärarstuderande och lärarutbildarna. Stora förväntningar riktas mot de lärare som nu går ut i arbetet med en ny utbildning direkt inriktad mot grundskolan.

I regeringsförklaringen sägs dock att en ny parallell lärarutbildning skall införas.

Jag vill mot bakgrund av detta fråga utbildningsministern:

Var i utbildningssamhället finns det krav på återgång till ämneslärarutbildning och vilka behov i grundskolan skulle en sådan utbildning svara emot?

1991/92:260 av *Inger Lundberg* (s) till statsrådet Beatrice Ask om statens institut för handikappfrågor:

Flera handikapporganisationer uttrycker stor oro för bristfälliga budgetanslag till statens institut för handikappfrågor i skolan (SIH). SIH nybildades i anslutning till förändringen av den centrala myndighetsorganisationen för skolan.

Den 8 oktober 1991 lämnade myndigheten in hemställan om ökning av anslaget för verksamheten under innevarande år med drygt 18 milj.kr.

Bakgrunden var kostnader för igångsättning av verksamheten, samt rese- och förvaltningskostnader i en decentraliserad organisation. Några medel anslogs inte i höstens tilläggsproposition. Härigenom har myndigheten hamnat i en mycket svår situation, där risken är uppenbar att konsulentorganisationen och stödet till de handikappade barnen kommer i kläm.

Är skolministern beredd att föreslå åtgärder, som möjliggör för SIH att under våren 1992 bedriva sitt arbete utan allvarliga indragningar av angelägen verksamhet?

1991/92:261 av *Lars Moquist* (nyd) till statsrådet Alf Svensson om biståndet till Zambia:

Trots massiva biståndsinsatser har flertalet afrikanska stater blivit fattigare och fattigare. Skuldsituationen blir allt värre för de afrikanska staterna och krav reses på att i-länderna skall börja avskriva sina fordringar.

Information om grov korruption i utvecklingsländer når oss då och då. Nu nås vi av uppgifter om omfattande korruption i det svenska programlandet Zambia. Dess förre president Kaunda påstås ha överfört fyra miljarder dollar till egna bankkonton i Schweiz. Han lär dessutom äga hotell på Cypern och företag i Canada. Zambia har en av de största skuldbördorna per capita i hela världen – utlandsskulden uppgår till drygt 8 miljarder dollar. Kaundas utländska tillgångar borde utnyttjas för att reducera Zambias skuldbörda.

Om svenska skattebetalares pengar går till afrikanska presidenters egna bankkonton måste vi reagera kraftfullt. Vi skall visa mottagarländerna att vi inte kommer att fortsätta dela ut miljontals kronor om pengarna inte används till de ändamål vi avsett. Zambia är förmodligen bara toppen på ett isberg av korrumperade regimer som försnillar biståndspengar.

Min fråga är:

Kommer Alf Svensson att omgående genomföra och finansiera en undersökning huruvida zambiska tillgångar överförts olagligt till Zambias tidigare president?

1991/92:262 av *Göte Jonsson* (m) till statsrådet Bo Könberg om den psykiatriska vården:

Avinstitutionaliseringen inom främst den psykiatriska vården går allt snabbare. ÄDEL-reformen har påskyndat denna utveckling. Genom detta avhänder sig kommuner och landsting vårdresurser inte minst inom den enskilda vårdsektorn och minskar därmed tillgång till god vård för de enskilda människorna.

Den nuvarande utvecklingen har gett skrämmande konsekvenser i form av t.ex. psykiskt sjuka som tvingas bo ensamma trots att de inte klarar detta.

Mot denna bakgrund är min fråga:

Vilka planer har regeringen för att skapa flexibla, individanpassade lösningar inom den psykiatriska vården?

1991/92:263 av *Birger Andersson* (c) till utbildningsministern om studenternas bostadssituation:

Läget på studentbostadsmarknaden har avsevärt försämrats. Det är allvarligt. En bra bostad, till rimlig kostnad, i en god studiemiljö är viktiga förutsättningar för ett gott studieresultat.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Vilka aktiva åtgärder avser regeringen att vidta för att förbättra bostadssituationen för studenterna?

1991/92:264 av *Oskar Lindkvist* (s) till kulturministern om konstnärlig utsmyckning av bostadsområden:

Sedan några år är det möjligt att erhålla bidrag till konstnärlig utsmyckning av bostadsområden. Bidrag lämnas med 40 % av kostnaden för utsmyckningen, dock med högst 15 kr. per kvadratmeter. Bidragsramen för innevarande budgetår är 15 milj.kr. Ramen förbrukades helt redan under budgetårets första kvartal. Många av ansökningarna fick avvisas. Det är i många fall möjligt att, om tillräckliga medel finns, låta de projekt som dessa ansökningar representerar snabbt komma till utförande.

Kulturministern har i något sammanhang sagt att det även i ett samhälls-ekonomiskt brydsamt läge bör finnas pengar för kulturen. Det nu diskuterade bidraget ger arbete åt många konstnärer samtidigt som kulturen förs ut till våra bostadsområden.

Med hänvisning till det nu anförda vill jag ställa följande fråga till kulturministern:

Ämnar regeringen förelägga riksdagen förslag om ökad bidragsram så att inneliggande projekt om konstnärlig utsmyckning kan komma till utförande under innevarande budgetår?

Det statliga boverket driver sedan några veckor en kampanj som uppmanar människor "med låg inkomst och hög hyra" att söka bostadsbidrag hos sin kommun.

I regeringsförklaringen sägs att de offentliga utgifterna skall minska som andel av landets samlade produktion. Besparingar på kommunsektorn med 5–10 miljarder kronor har aviserats. Ett mycket viktigt sätt att minska de offentliga utgifterna är att minska befolkningens bidragsberoende och att göra det möjligt för ett större antal att leva på sin lön. Att då samtidigt gå ut och öppet göra reklam för olika bidragssystem rimmar illa med den uttalade målsättningen att minska de offentliga utgifterna.

Anser statsrådet att för få medborgare är beroende av bostadsbidrag för att klara av hyran?

1991/92:266 av *Oskar Lindkvist* (s) till statsrådet Bo Lundgren om avskaffande av den s.k. flyttskatten:

I reservation till skatteutskottets betänkande 1990/91:SkU17, justerat den 19 mars i år, anförde nuvarande statsrådet Lundgren följande om reavinstbeskattningen på bostäder.

Bostäder träffas inte bara av löpande beskattning i form av fastighetsskatt och förmögenhetsskatt utan också av realisationsvinstbeskattning vid försäljning. Skatten kallas ofta flyttskatt, eftersom den drabbar den som säljer en bostad för att flytta till en annan. Skattens destruktiva effekter drabbar t.ex. barnfamiljer som behöver ett större hus och personer som vill ta anställning på annan ort. Enligt vår uppfattning måste dessa orättvisor elimineras. Hela systemet för beskattning av realisationsvinster vid försäljning av bostäder bör bli föremål för en särskild utredning. Därvid bör strävan vara att avskaffa flyttskatten. Hur detta tekniskt skall utformas bör övervägas i samband med en genomgripande översyn av hela kapitalvinstbeskattningen.

Med hänvisning till det nu anförda vill jag ställa följande fråga till statsrådet Lundgren:

När föreläggs riksdagen förslag om "flyttskattens" avskaffande?

1991/92:267 av *Oskar Lindkvist* (s) till statsrådet Bo Lundgren om bostadsfinansieringen:

Proposition 1991/92:56 har rubriken "Om bostadsbyggandets finansiering år 1992, m.m.". I propositionen föreslås bl.a. att det s.k. räntelånesystemet som skulle införts vid årsskiftet 1991–1992 inte införs. Förslag om en långsiktig förändring av bostadsfinansieringen skall enligt propositionen läggas fram under år 1992. Regeringens avsikt är förmodligen att inom ramen för en särskild översyn uppdra åt en utredare att lägga fram förslag till ett nytt bostadsfinansieringssystem. Ett sådant förslag måste rimligen remissbehandlas innan det föreläggs riksdagen. Det kan på goda grunder hävdas att ett riksdagens beslut i frågan då tidigast kommer att kunna fattas i november

eller december 1992 med ikraftträdande, enligt regeringens uppfattning, den 1 januari 1993. Om denna farhåga besannas kommer riksdagen i december 1992 liksom i december 1991 att fatta beslut som skall träda i kraft ca 14 dagar efter beslutet. Det är viktigt med stabila och långsiktiga spelregler för bostadsbyggandet. Klarläggande behövs.

Med hänvisning till det ovan anförda vill jag till statsrådet Lundgren ställa följande fråga:

Avser regeringen förelägga riksdagen förslag om att de av riksdagen i december 1991 beslutade reglerna om bostadsfinansieringen skall gälla både år 1992 och år 1993?

1991/92:268 av *Annika Åhnberg* (v) till miljöministern om ekokommunprojektet:

De grundläggande miljöproblemen kan bara lösas om ett kretsloppstänkande får genomslag på samhällets alla nivåer. Arbetet måste spänna över många sektorer. Gränsen mellan myndigheter, kommuner, lokalt och centralt, måste överskridas. Ekokommunprojektet är ett sådant tvärsektorielt projekt. Men just därför passar det inte in i gällande beslutsordningar och reglementen. Denna unika verksamhet måste ges möjlighet att fortsätta och utvecklas.

Den nya regeringens strävan att strama åt budgeten och samtidigt ge skattelättnader åt höginkomsttagare väcker farhågor om att sådana angelägna verksamheter som Ekokommunprojektet får stryka på foten.

Jag vill därför fråga miljöministern:

Avser regeringen vidta åtgärder för att säkra ekokommunprojektets möjligheter att utvecklas?

1991/92:269 av *Bengt Hurtig* (v) till miljöministern om högsavliga restoljor:

Vid produktion av bensin och andra lättflyktiga produkter vid raffinaderier uppstår högsavliga restoljor som inte får förbrännas i vårt land. Dessa oljor exporteras för närvarande till EG-länder. Vid förbränningen där produceras svaveldioxid som bidrar till föroreningen även i vårt land. Med införande av miljöavgifter och en mer restriktiv miljöpolitik i EG-området torde det bli svårt för svenska raffinaderier att exportera dessa restoljor.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga miljöministern:

Har regeringen någon plan för hur detta problem skall hanteras?

1991/92:270 av *Gudrun Schyman* (v) till försvarsministern om familjebidragen till värnpliktiga:

Riksdagen har beslutat om regler för ersättningar till dem som tjänstgör inom totalförsvaret. Jag antar att regeringen i en förordning kommer att upprätta regler för vilka som är berättigade till familje- och bostadsbidrag.

Med nu gällande regler för familjebidrag för värnpliktiga jämfästs inte sammanboende av samma kön med sammanboende av olika kön. Detta rim-

mar dåligt med riksdagens beslut om att all diskriminering av homosexuella skulle undanröjas.

När nu regeringen skall skriva en ny förordning vill jag försäkra mig om att där slås fast jämställdhet i bidragshänseende mellan hetero- och homosexuella.

Min fråga är:

Kommer regeringen att presentera ett förslag som undanröjer diskrimineringen vid bidragsgivning inom totalförsvaret?

1991/92:271 av John Andersson (v) till statsrådet Görel Thurdin om Blaikfjällets naturreservat:

Regeringen uppdrog i beslut den 8 februari 1990 åt länsstyrelsen i Västerbottens län att utvidga Blaikfjällets naturreservat, vilket berör ca 120 enskilda markägare.

Den 13 mars 1990 förordnade länsstyrelsen interimistiskt om bl.a. förbud att avverka skog. Länsstyrelsen beslutade den 25 februari 1991 slutligen att utvidga reservatet i enlighet med regeringens uppdrag.

Enligt de upplysningar jag inhämtat kommer ersättningsanspråken att överstiga 100 milj. kr. Vidare synes frågans avgörande formellt kunna vänta eller förhalas ända fram till 1996. Utbetalningen av själva ersättningen tycks dessutom kunna ta ytterligare några år.

Föranleder denna situation att några åtgärder vidtas?

den 6 december

1991/92:272 av Lennart Daléus (c) till statsrådet Reidunn Laurén om sekretesskydd för viss genetisk information:

Vid statens kriminaltekniska laboratorium i Linköping samlas i dag genetisk information bl.a. i form av s.k. DNA-profiler. Arkiveringen sker på röntgenfilm och/eller på papper. Även genetisk information från personer som inte är misstänkta utan bara befunnit sig i randområdet till ett brott arkiveras.

Avser regeringen att skyndsamt skapa förutsättningar för att hanteringen, i kriminaltekniska sammanhang, av material med genetisk information skall kunna ske på ett sätt som är betryggande vad gäller bl.a. utgallring, sekretesskydd etc?

1991/92:273 av Rune Thorén (c) till statsrådet Bo Lundgren om befrielse från fordonsskatt för elbilar:

I Tyskland kommer ägare till eldrivna bilar att slippa betala fordonsskatt för de fem närmaste åren. Därigenom skapas en ekonomisk morot som kan påskynda både utveckling och köp av de mer miljövänliga fordonen.

Avser regeringen vidta motsvarande åtgärder för att uppnå en dylik effekt i vårt land?

1991/92:274 av *Lena Öhrsvik* (s) till socialministern om familjerådgivningsverksamheten:

Vilka planer har regeringen för att trygga en bra familjerådgivningsverksamhet över hela landet?

1991/92:275 av *Lüsa Rulander* (kds) till justitieministern om åtgärder mot ungdomsbrottsligheten:

Rasister och antirasister visade prov på ett upptrappande våld under helgen 29–30 november. Det var i huvudsak ungdomar som stod för konfrontationen. Detta tillsammans med andra företeelser i samhället föranledde justitieministern att enligt massmedierna göra ett uttalande om veckoslutshem för att därigenom komma åt ungdomsbrottsligheten snabbare.

Det är självklart viktigt att barn och ungdomar får de rätta signalerna från vuxenvärlden och från samhällets sida. Detta är ett långsiktigt arbete som många måste engageras i. Trygga hem och familjer är en säker väg att nå långsiktigt stabila barn och ungdomar, men på kort sikt behövs andra, preventiva åtgärder.

Min fråga till justitieministern är:

Finns det några mer detaljerade planer för snabba åtgärder riktade till dessa grupper?

1991/92:276 av *Inger Hestvik* (s) till arbetsmarknadsministern om konsekvenserna av systemet med flexibla lönebidrag:

Sedan den 1 juli i år tillämpas regeln om flexibla lönebidrag som arbetsmarknadspolitisk åtgärd bl.a. för handikappade personer. Målet är att flera personer skall få tillgång till denna åtgärd och att den skall vara individuellt behovsanpassad.

Problem har dock uppstått för de många handikapporganisationer som varit beroende av lönebidragsanställningar för sin verksamhet. Arbetsplatsen har vid dessa anställningar utgjort en bra och rehabiliterande miljö för de lönebidragsanställda.

Möjligheten att anställa handikappade personer till arbetsuppgifter inom organisationen minskar nu, eftersom det inte finns medel för att täcka den stora skillnaden mellan lönebidraget och lönesumman.

Min fråga till statsrådet lyder:

Planerar statsrådet att efter ett halvt års erfarenheter analysera konsekvenserna av systemet med flexibla lönebidrag och då också åtgärda de negativa effekter detta har medfört för berörda organisationer?

1991/92:277 av *Dan Ericsson* i Kolmården (kds) till jordbruksministern om biogasforskningen vid Studsvik:

Verksamheten vid Studsvik Miljö och Energi, bl.a. med uppdragsforskning inom fastbränsle- och avfallsområdena, är starkt inriktad på att lösa centrala energi- och miljöfrågor. Tidigare under hösten i år hotades verksamhetens fortlevnad, vilket belystes i en frågedebatt i riksdagen i oktober.

Jordbruksministern anförde då att han "skulle arbeta så mycket som möjligt för att värna den utveckling som är på gång i Studsvik". Före årsskiftet söker nu företagsledningen finna finansieringslösningar för den fortsatta verksamheten.

Utvecklingen och införandet av miljövänlig energiteknik, baserad på inhemska förnybara energikällor, är avgörande för framtiden. Inte minst gäller detta tekniker för förgasning av biobränslen och produktion av biogas i småskaliga anläggningar. En tankegång som nu finns är att man skall inrätta ett högskoleanknutet centrum för energiteknisk utveckling för att få en kraftsamling för framtiden.

Jag vill fråga jordbruksministern på vilket sätt han nu verkar för att den kompetens som finns samlad vid Studsvik på bioenergiområdet får fortsatta utvecklingsmöjligheter.

1991/92:278 av *Göran Persson* (s) till statsrådet Görel Thurdin om Öresundsbron:

Naturvårdsverket har för regeringen redovisat program och tidplan för de insatser som behövs från svenska myndigheter för att bedöma miljökonsekvenserna, bl.a. påverkan på den marina miljön, av en fast förbindelse över Öresund. På motsvarande sätt har länsstyrelsen i Malmöhus län redovisat program och tidplan beträffande markanvändning.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga planminister Görel Thurdin:

Vilken planering har planministern för det fortsatta arbetet med handläggningen av en fast förbindelse över Öresund?

1991/92:279 av *Ulrica Messing* (s) till utbildningsministern om de offentliga bidragen till skoleleverna:

I regeringsförklaringen framkom att regeringen under 90-talet skall skapa Europas bästa skola. Det är i framtiden viktigt, precis som framkom i förklaringen, att stärka kunskapen hos eleverna. Den borgerliga regeringen anser det vara viktigt att alla skall ha rätt att själva välja vilken skola man vill gå i. De offentliga bidragen skall i princip följa eleven.

Vilka former har regeringen tänkt sig för att möjliggöra att de offentliga bidragen följer eleven?

1991/92:280 av *Ulrica Messing* (s) till utbildningsministern om gymnasie-reformen:

Under den socialdemokratiska regeringen beslutades det om en stor och omfattande gymnasiereform. Detta innebär bl.a. att alla i dag 2-åriga gymnasielinjer blir 3-åriga och att urvalet av antalet linjer minskar:

Avser regeringen fullfölja eller stoppa gymnasie-reformen?

1991/92:281 av *Ulrica Messing* (s) till statsrådet Beatrice Ask om åtgärder mot främlingsfientlighet bland ungdomar:

I samband med uttalandet den 28 november 1991 med anledning av diskussionen i riksdagen om centrala läromedel för att motverka rasism och främlingsfientlighet, påpekade statsrådet Beatrice Ask vikten av att både lärare och rektorer måste våga sätta gränser och säga ifrån var än raa och främlingsfientliga toner dyker upp. Skolministern uppmanade alla rektorer att sprida skolverkets informationsmaterial på sina skolor.

Vad avser ungdomsministern och regeringen själva göra för att motverka rasism och främlingsfientlighet bland ungdomar?

1991/92:282 av *Lars Andersson* (nyd) till justitieministern om ökad kunskap om Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna:

Det faktum att Sverige biträtt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna gör det både nödvändigt och möjligt för våra myndigheter, att som viktigt underlag för sitt beslutsfattande beakta Europakonventionens text.

Sker det inte, då kommer risken att svenska staten får sitta i Strasbourg på de anklagades bänk att öka.

Vad ämnar justitieministern göra för att öka kompetensen hos de svenska myndigheterna beträffande Europakonventionens innehåll, och hur och när kommer detta att ske?

1991/92:283 av *Stig Bertilsson* (m) till kommunikationsministern om trafiken vid Trollhättan-Vänersborgs flygplats:

Trollhättan-Vänersborgs flygplats hotas av nedläggning. Flygplatsen som drivs av ett kommunalt bolag ägt av kommunerna Trollhättan, Vänersborg, Uddevalla och Lysekil är av avgörande betydelse för regionens utveckling. För fortsatt drift krävs inför 1992 ett ökat verksamhetsanslag från ägarna. I nuvarande läge är det högst osäkert om ett sådant kan erhållas. Reguljär flygning vid Trollhättan-Vänersborgs flygplats kan komma att upphöra redan i januari 1992.

Förslag finns från luftfartsverket om ett framtida ökat statligt delansvar för några av de kommunalt ägda flygplatserna. En tidigareläggning av sådant engagemang, skulle verksamt kunna bidra till att flygtrafiken i regionen säkras.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta för att flygtrafiken vid Trollhättan-Vänersborgs flygplats, ingående i det nationella nätet, säkras?

1991/92:284 av *Tage Pålsson* (c) till arbetsmarknadsministern om hanteringen av de regionalpolitiska frågorna:

I senaste numret av tidskriften Nord-Revy presenterades en artikel av överdirektör Göran Aldskogius vid NUTEK om den framtida regionalpolitiken i ett EG-perspektiv. Budskapet är att vi skall koncentrera resurserna till större befolkningscentra i landets södra delar, medan stödinsatserna i Norrlands inland, Bergslagen m.fl. områden bör begränsas.

Artikeln har väckt uppmärksamhet och förbittring på många håll i landet.

Man förvånas också över att det statliga verk som har till uppgift att verkställa den i partipolitisk enighet beslutade regionalpolitiken genom sin chef framför en åsikt som innebär att mer än halva Sverige bör avvecklas.

Såvitt jag kan förstå överensstämmer inte statsmakernas uppfattning om hur den svenska regionalpolitiken skall drivas med den som nu markeras av NUTEKs överdirektör. Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Kommer regeringen att ta kontakt med närings- och teknikutvecklingsverket, NUTEK, för att nå samstämmighet i bedömning och hantering av de regionalpolitiska frågorna?

1991/92:285 av *Allan Larsson* (s) till statsministern om den svenska ekonomin:

På vilket sätt avser regeringen att upplysa omvärlden om de starka sidorna i svensk ekonomi – den låga inflationen, det förbättrade kostnadsläget, de ökade direktinvesteringarna, det ökade sparandet och förbättringen i bytesbalansen – för att därmed klargöra skillnaderna mellan den svenska och den finska situationen och göra det möjligt att snabbt sänka den höga räntan?

1991/92:286 av *Karl Gustaf Sjödin* (nyd) till arbetsmarknadsministern om lokalisering till Kalix av viss privat försäkringsverksamhet:

Enligt tidningsuppgifter i Norrbotten så har det förekommit kontakter mellan försäkringsbolaget Skandia och arbetsmarknadsministern.

Kontakterna skulle gälla viss utlokalisering av ADB-enheten inom försäkringsbolaget, från Stockholm till Kalix.

Det är ju väldigt angeläget för Kalixbygden att det pågår förhandlingar om arbetstillfällen till orten.

Dessutom vore det ett glatt budskap inför julen att se fram emot.

Kan arbetsmarknadsministern bekräfta uppgifterna, samt vad har förhandlingarna lett till eller kommer att leda till?

9 § Kammaren åtskildes kl. 12.07.

Förhandlingarna leddes

av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 30 och av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

STAFFAN HANSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 6 december

1 § Svar på interpellation 1991/92:36 om problemen i tekobranschen	1	
Näringsminister Per Westerberg (m)		
Kjell Eldensjö (kds)		
Elisabeth Andersson (c)		
Laila Strid-Jansson (nyd)		
Lahja Exner (s)		
2 § Svar på interpellation 1991/92:40 om Sveriges flyktingmottagande	12	
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)		
Berith Eriksson (v)		
Hans Göran Franck (s)		
Bert Karlsson (nyd)		
Maud Björnemalm (s)		
John Bouvin (nyd)		
3 § Svar på interpellation 1991/92:42 om patentfrågor i biotekniksammanhang	28	
Statsrådet Reidunn Laurén (-)		
Lennart Daléus (c)		
Barbro Westerholm (fp)		
Annika Åhnberg (v)		
4 § Svar på interpellation 1991/92:43 om mediaundervisningen i skolan	38	
Statsrådet Beatrice Ask (m)		
Ulla Pettersson (s)		
5 § Hänvisning av ärende till utskott	43	
6 § Bordläggning	43	
7 § Anmälan om interpellationer		
1991/92:68 av Sten Andersson i Malmö (m) om den illegala handeln i Malmö		44
1991/92:69 av Kristina Svensson (s) om bistånd till Etiopien		44
1991/92:70 av Rose-Marie Frebran (kds) om medborgarskap och etnisk tillhörighet		45
8 § Anmälan om frågor		
1991/92:249 av Kenneth Lantz (kds) om bevarande av åkermark runt Helsingborg		45
1991/92:250 av Leif Marklund (s) om ASSI		45
1991/92:251 av Ewa Hedkvist Petersen (s) om kvinno- och jämställdhetsforskningen		46
1991/92:252 av Kent Carlsson (s) om socialavgifterna och ideella föreningar		46

1991/92:253 av Sture Ericson (s) om förtroendet för regeringens säkerhetspolitik.	46
1991/92:254 av Elvy Söderström (s) om sysselsättningen i Örn-sköldsvik	47
1991/92:255 av Monica Öhman (s) om problemen i Kalix och östra Norrbotten	47
1991/92:256 av Barbro Sandberg (fp) om pensionstillskott. . .	47
1991/92:257 av Gustaf von Essen (m) om kostnaderna för drift och underhåll av slott m.m.	48
1991/92:258 av Fredrik Reinfeldt (m) om portot för föreningar	48
1991/92:259 av Lena Hjelm-Wallén (s) om lärarutbildningen.	48
1991/92:260 av Inger Lundberg (s) om statens institut för handi-kappfrågor.	49
1991/92:261 av Lars Moquist (nyd) om biståndet till Zambia.	49
1991/92:262 av Göte Jonsson (m) om den psykiatriska vården	49
1991/92:263 av Birger Andersson (c) om studenternas bostads-situation	50
1991/92:264 av Oskar Lindkvist (s) om konstnärlig utsmyck-ning av bostadsområden	50
1991/92:265 av Fredrik Reinfeldt (m) om boverket och bostads-bidragen	50
1991/92:266 av Oskar Lindkvist (s) om avskaffande av den s.k. flyttskatten	51
1991/92:267 av Oskar Lindkvist (s) om bostadsfinansieringen	51
1991/92:268 av Annika Åhnberg (v) om ekokommunprojektet	52
1991/92:269 av Bengt Hurtig (v) om högsavliga restoljor. . .	52
1991/92:270 av Gudrun Schyman (v) om familjebidragen till värnpliktiga.	52
1991/92:271 av John Andersson (v) om Blaikfjällets naturreser-vat.	53
1991/92:272 av Lennart Daléus (c) om sekretesskydd för viss genetisk information	53
1991/92:273 av Rune Thorén (c) om befrielse från fordonsskatt för elbilar	53
1991/92:274 av Lena Öhrsvik (s) om familjerådgivningsverk-samheten.	53
1991/92:275 av Liisa Rulander (kds) om åtgärder mot ung-domsbrottsligheten	53
1991/92:276 av Inger Hestvik (s) om konsekvenserna av syste-met med flexibla lönebidrag	54
1991/92:277 av Dan Ericsson i Kolmården (kds) om biogas-forskningen vid Studsvik.	54
1991/92:278 av Göran Persson (s) om Öresundsbron.	55
1991/92:279 av Ulrica Messing (s) om de offentliga bidragen till skoleleverna	55
1991/92:280 av Ulrica Messing (s) om gymnasiereformen. . .	55
1991/92:281 av Ulrica Messing (s) om åtgärder mot främlings-fientlighet bland ungdomar	55

1991/92:282 av Lars Andersson (nyd) om ökad kunskap om Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna	56
1991/92:283 av Stig Bertilsson (m) om trafiken vid Troll- hättan – Vänersborgs flygplats	56
1991/92:284 av Tage Pålsson (c) om hanteringen av de regio- nalpolitiska frågorna	56
1991/92:285 av Allan Larsson (s) om den svenska ekonomin.	57
1991/92:286 av Karl Gustaf Sjödin (nyd) om lokalisering till Kalix av viss privat försäkringsverksamhet	57